

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Факультет лінгвістики

Кафедра теорії, практики та перекладу німецької мови

До захисту допущено:

Завідувач кафедри

Гелена Людвигівна Лисенко

«__» _____ 20__ р.

Дипломна робота

на здобуття ступеня бакалавра

**за освітньо-професійною програмою «Германські мови та літератури
(переклад включно)»**

спеціальності 035 «Філологія»

**на тему: «Порівняльний аналіз німецькомовних та україномовних
інструкцій до медичних препаратів: структурно-лінгвістичний аспект»**

Виконала:

студентка IV курсу, групи ЛН-61

Вітікова Богдана Сергіївна _____

Керівник:

Кандидат філологічних наук, доцент

Івашкевич Леся Сергіївна _____

Рецензент:

Кандидат педагогічних наук, доцент

Тікан Яна Гаврилівна _____

Засвідчую, що у цій дипломній роботі
немає запозичень з праць інших авторів
без відповідних посилань.

Студентка _____

Київ – 2020 року

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет лінгвістики

Кафедра теорії, практики та перекладу німецької мови

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність – 035 «Філологія»

Освітньо-професійна програма «Германські мови та літератури (переклад включно)»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Гелена Людвигівна Лисенко

«__»_____20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студенту

Вітикової Богдани Сергіївни

1. Тема роботи «Порівняльний аналіз німецькомовних та україномовних інструкцій до медичних препаратів: структурно-лінгвістичний аспект», керівник роботи Івашкевич Леся Сергіївна, кандидат філологічних наук, доцент, затверджені наказом по університету від «__»_____ 20__ р. №_____

2. Термін подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи

4. Зміст роботи

5. Перелік ілюстративного матеріалу (із зазначенням плакатів, презентацій тощо)

6. Консультанти розділів роботи*

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 17.02.2020

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Подання теоретичної частини роботи на перевірку науковому керівнику	23.03.2020	
2.	Подання практичної частини роботи на перевірку науковому керівнику	4.05.2020	
3.	Подання дипломної роботи на перевірку на плагіат	25.05.2020	
4.	Подання дипломної роботи на рецензування	1.06.2020	

Студент

Б.С. Вітікова

Керівник

Л.С. Івашкевич

Kurzreferat

Vitikova B. S. Vergleichende Analyse deutschsprachiger und ukrainischsprachiger Packungsbeilagen für Arzneimittel: strukturell-sprachlicher Aspekt. Bachelordiplomarbeit – Nationale Technische Universität «Igor Sikorsky Kyjiewer Polytechnisches Institut», – Kiew, 2020.

Jeden Tag leiden viele Menschen auf der Welt an verschiedenen Krankheiten und Ärzte verschreiben ihnen Arzneimittel. Wichtige Rolle spielen bei der Behandlung von Patienten die Packungsbeilagen. Die Struktur der Packungsbeilagen kann der Schlüssel zur richtigen Behandlung sein, und umgekehrt, zu komplizierte Terminologie oder Schreibstil können zu schlechten Konsequenzen führen.

In der vorliegenden Arbeit haben wir 26 deutschsprachige und 26 ukrainischsprachige Packungsbeilagen für Arzneimittel analysiert.

Die Relevanz der Bachelordiplomarbeit. Deutschsprachige und ukrainischsprachige Packungsbeilagen für Arzneimittel wurden schon mehrmals zum Gegenstand der Sprachforschung, aber vergleichende Studien der deutschsprachigen und ukrainischsprachigen Packungsbeilagen für Arzneimittel hinsichtlich struktureller, lexikalischer und syntaktischer Merkmale wurden noch nicht durchgeführt. Deshalb ist die Verwendung moderner Methoden der Korpusforschung zur Untersuchung der Texte der Packungsbeilagen für Arzneimittel relevant.

Das Ziel der Forschung ist es, die strukturellen und sprachlichen Unterschiede zwischen den Texten deutscher und ukrainischsprachiger Packungsbeilagen für Arzneimittel mittels vergleichender Korpusanalyse zu ermitteln.

Das Ziel der Forschung beinhaltet folgende **Aufgaben**: das sprachliche Korpus zu charakterisieren; die Klassifizierung des Sprachkorpus zu bestimmen; die Etappen der korpuslinguistischen Forschung festzulegen; die Struktur der

deutschsprachigen und ukrainischsprachigen Packungsbeilagen für Arzneimittel zu untersuchen; die Wege, Prinzipien und Methoden der Anpassung den deutschsprachigen Packungsbeilagen für Arzneimittel in der Ukraine zu untersuchen; die häufigen Wörter in deutschsprachigen und ukrainischsprachigen Packungsbeilagen zu vergleichen; syntagmatisch-syntaktische Analyse von deutschsprachigen und ukrainischsprachigen Packungsbeilagen durchzuführen.

Der Forschungsgegenstand sind strukturell-sprachliche Unterschiede der deutsch- und ukrainischsprachiger Packungsbeilagen für Arzneimittel.

Zum Forschungsobjekt gehören die deutschsprachigen und ukrainischsprachigen Packungsbeilagen für Arzneimittel.

Das Forschungsmaterial besteht aus 26 deutschsprachigen und 26 ukrainischsprachigen Packungsbeilagen für Arzneimittel.

Die wissenschaftliche Neuigkeit der Forschung besteht darin, dass die Methodik der Korpusanalyse von Packungsbeilagen für Arzneimittel, die in der Arbeit enthalten ist, die Aussicht auf die Untersuchung anderer Arten von medizinischen und anderen Normungsunterlagen eröffnet.

Die praktische Bedeutung der Forschung liegt in der Möglichkeit, die Ergebnisse der Untersuchung in Spezialkursen zu Sprachdisziplinen, z.B im Kurs der Korpuslinguistik, zu den Grundlagen des Übersetzungstheorie und der Übersetzungspraktikum sowie in der Übersetzungspraxis anzuwenden. Außerdem zeugen die Ergebnisse der Arbeit davon, dass es in der Ukraine an soziologischen Untersuchungen mangelt, die die Lesbarkeit und Verständlichkeit der ukrainischsprachigen Packungsbeilagen feststellen würden. Solche Untersuchungen könnten helfen, die sprachliche Seite der Packungsbeilagen zu verbessern und dadurch ihre Effizienz zu erhöhen.

Es wurde festgestellt, dass deutschsprachige Packungsbeilagen ein fruchtbares und erfolgreiches Ergebnis zahlreicher Meinungsumfragen und soziologisch-sprachlichen Untersuchungen waren. Sie sind viel einfacher, Informationen wahrzunehmen und mit Handlungen zu korrelieren. Die

ukrainischsprachigen Packungsbeilagen basieren auf Richtlinien, sind jedoch ziemlich schwer zu verstehen und haben eher eine rechtliche und formale Funktion.

Schlüsselwörter: Sprachkorpus, korpusbasierte Analyse, deutsch- und ukrainischsprachiger Packungsbeilagen, Struktur der Packungsbeilage, häufige Wörter in den Packungsbeilagen, Anpassung.

ЗМІСТ

Kurzreferat.....	5
ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1 МЕТОДОЛОГІЯ КОРПУСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТУ.....	14
1.1 Характеристика лінгвістичного корпусу.....	14
1.2 Класифікація лінгвістичних корпусів.....	18
1.3 Методологія корпусного дослідження тексту.....	22
Висновки до 1-го розділу.....	25
РОЗДІЛ 2 ІНСТРУКЦІЇ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ ЯК ЖАНР ТЕКСТІВ.....	27
2.1 Інструкції до лікарських засобів, як частина медичного дискурсу.....	27
2.2 Структура німецькомовних інструкцій до медичних препаратів.....	30
2.3 Структура україномовних інструкцій до медичних препаратів.....	34
Висновки до 2-го розділу.....	36
РОЗДІЛ 3 ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТА УКРАЇНОМОВНИХ ІНСТРУКЦІЙ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ.....	38
3.1 Адаптація медичних інструкцій до лікарських засобів згідно українських нормативних документів	38
3.2 Порівняння частотності слів у німецькомовних і україномовних інструкціях до медичних препаратів.....	42
3.3 Синтагматико-синтаксичний аналіз німецькомовних та україномовних інструкцій до лікарських препаратів.....	53
Висновки до 3-го розділу.....	57
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	59
ZUSAMMENFASSUNG.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ДОДАТКИ	70
А Схематичне представлення циклу корпусно-лінгвістичного дослідження за Ноа Бубенгофером.....	70
Б Список частовживаних слів у німецькомовних інструкціях.....	71
В Список частовживаних слів у україномовних інструкціях.....	72
Д Діаграма частотності згадування назв препаратів у німецькомовних інструкціях.....	73
Е Діаграма частотності згадування назв препаратів в україномовних інструкціях.....	74
Ж Порівняння довжини речень в німецькомовних та україномовних інструкціях.....	75
З Найчастотніші N-грами (сполуки слів) у німецькомовних та україномовних інструкціях.....	76

ВСТУП

Одним із головних факторів у лікуванні пацієнтів є інструкції до застосування медичних препаратів, оскільки ними користуються не тільки медики при призначенні засобів, але й пацієнти, які інколи можуть займатися самолікуванням (частка таких людей в Україні становить 69% і стрімко зростає через постійну рекламу медичних препаратів у медіапросторі) [32].

Інструкції до застосування лікарських засобів друкуються у різних країнах світу, однак вони відрізняються не лише тим, що їхні тексти складені різними мовами, але й структурою, адже вона залежить від чітко встановлених стандартів певної країни. У нашій роботі ми здійснили структурний, лексичний та синтагматико-синтаксичний порівняльний аналіз власноруч сформованих корпусів німецькомовних та україномовних інструкцій, та зробили відповідні висновки щодо їх відмінностей.

Оскільки матеріалом нашого дослідження були корпуси інструкцій, перший розділ роботи ми присвятили вивченню теоретичних та практичних основ корпусного аналізу. На даний момент методика корпусних досліджень вже добре розроблена. Також було проведено чимало досліджень лінгвістичних корпусів як серед українських науковців (О. Демська-Кульчицька, В. Жуковська, Б. Захаров, В. Риков, М. Бейкер), так і зарубіжних (Дж. Синклер, Н. Бубенгофер, Л. Лемнітцер, К. Штаті, В. Кальмаєр). Однак базоване на корпусах порівняння структурних та лексико-синтаксичних ознак німецькомовних та україномовних інструкцій до медичних препаратів ще не було предметом лінгвістичних досліджень.

Актуальність дипломної роботи. Німецькомовні та україномовні інструкції до медичних препаратів неодноразово ставали предметом лінгвістичних досліджень, однак корпусних порівняльних досліджень німецькомовних та україномовних інструкцій до лікарських засобів, що стосуються структурних, лексичних і синтаксичних особливостей ще не було

проведено. Тож застосування сучасної методики корпусного дослідження до вивчення текстів медичних інструкцій, є, безперечно, актуальним.

Мета дослідження – визначити структурно-лінгвістичні відмінності текстів німецькомовних та україномовних інструкцій до медичних препаратів з використанням порівняльного корпусного.

Поставлена мета передбачає розв’язання таких **завдань**:

- охарактеризувати лінгвістичний корпус;
- визначити класифікацію лінгвістичних корпусів;
- встановити етапи корпусно-лінгвістичного дослідження;
- дослідити структуру німецькомовних та україномовних інструкцій до медичних препаратів;
- дослідити способи, принципи та методи адаптації німецькомовних інструкцій в Україні;
- провести порівняння частотності слів у німецькомовних та україномовних інструкціях;
- здійснити порівняльний синтагматико-синтаксичний аналіз німецькомовних та україномовних інструкцій.

Об’єкт дослідження – німецькомовні та україномовні інструкції до медичних препаратів.

Предмет дослідження – структурно-лінгвістичні відмінності між німецькомовними та україномовними інструкціями до лікарських засобів.

Матеріалом дослідження слугували власноруч сформовані корпуси з 26 німецькомовних (Canephron®N, Pangrol® 25000, Angin-Heel®S, Mezymb® F, Klimadynon Uno, Proviron, Isoket retard 120 mg, Homviotensin, Triampur compositum, Nebido, Berberis-Homaccord, Avelox, Imupret, Sinupret, Gastricumel, Gastritol, Mulimen, Traumeel S, Uromitexan, Dolobene ratiopharm, Essentiale, Cefavora, Mutaflor, Thrombocid gel, Xarelto) та 26 україномовних (Канефрон®Н, Пангрол® 25000, Ангін-Хеель®С, Авелокс, Гастрікумель, Мезим форте 20000, Мутафлор, Уромітексан, Небідо, Синупрет, Цефавора,

Берберіс-гомакорд, Гастритол, Долобене, Ессенціалє форте Н, Ізокет, Імупрет, Клімадинон, Ксарелто, Хомвіотензин, Мулімен, Провірон, Тонзипрет, Траумель С, Тромбоцид, Триампур) інструкцій для застосування лікарських засобів. Україномовні інструкції є відповідниками аналізованих німецькомовних інструкцій і описують імпортовані в Україну препарати німецького виробництва.

Методи дослідження. У роботі було використано такі дослідницькі методи як: аналіз (проаналізовано характеристики лінгвістичного корпусу, досліджено питання адаптації німецькомовних інструкцій в Україні, здійснено синтагматико-синтаксичний аналіз німецькомовних та україномовних інструкцій); описовий (описано етапи корпусного дослідження, класифікацію лінгвістичних корпусів); структурний (досліджено структури німецькомовних та україномовних інструкцій до медичних препаратів); зіставний (порівняно структури, частотність слів та словосполучень, довжину речень та слів у німецькомовних та україномовних інструкціях до медичних препаратів).

Новизна дослідження дипломної роботи полягає в тому, що вперше було проведено порівняльне дослідження корпусів німецькомовних та україномовних інструкцій до лікарських засобів, у якому були визначені і описані не тільки структурні, але й лексико-синтаксичні відмінності інструкцій до медичних препаратів двох країн.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що втілена у роботі методика корпусного аналізу медичних інструкцій відкриває перспективу для лінгвістичного розгляду інших видів медичної та іншої нормативної документації.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів у спецкурсах з мовознавчих дисциплін, зокрема, в курсі корпусної лінгвістики та лексикографії, а також у курсах з основ перекладознавства та практики перекладу і безпосередньо у перекладацькій практиці. Крім того, результати роботи показують, що в Україні не вистачає соціологічних досліджень, які б визначали читабельність і зрозумілість

україномовних інструкцій до лікарських засобів. Такі дослідження можуть допомогти поліпшити мовну сторону медичних інструкцій і тим самим підвищити їхню ефективність.

Апробація. Основні теоретичні та практичні положення висвітлено у статті «Порівняльний аналіз німецькомовних та україномовних інструкцій до медичних препаратів» на III Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Динамічні процеси в граматиці та в лексичному складі сучасних слов'янських мов» (до 80-річчя від дня народження доктора філологічних наук, професора, академіка АН ВШ України Каленика Федоровича Шульжука), Рівне, 21 травня 2020 року.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з анотацій іноземною мовою, вступу, трьох розділів, загальних висновків (українською та німецькою мовами), списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг роботи – 75 сторінки, з них основного тексту – 59.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЯ КОРПУСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТУ

1.1 Характеристика лінгвістичного корпусу

Корпусна лінгвістика – галузь мовознавства, яка заснована на корпусах, тобто великих масивах текстів, які слугують базою даних і свідченням для опису і пояснення мовних явищ. Термін «корпусна лінгвістика» почали активно використовувати у науковому плані лише впродовж останніх десятиліть XX століття, коли у 1983 році з'явилася публікація збірника наукових праць «Corpus Linguistics: Recent Developments in the Use of Computer Corpora in English Language Research» за матеріалами конференції ICAME «Conference on the Use of Computer Corpora in English Language Research» [37]. Пройшовши складний шлях від практично повного заперечення в 60–70-ті роки минулого століття до провідного напрямку науки про мову в сьогоденні, корпусна лінгвістика по праву визнається самостійною галуззю прикладного мовознавства [5, с. 122; 2, с. 89]. У сучасному світі корпуси широко використовуються у таких сферах лінгвістики як: лексикографія, стилістика, перекладознавство, лінгвістична варіантологія, соціолінгвістика, судова лінгвістика та в інших лінгвістичних дослідженнях.

Двовекторність є властивою ознакою для корпусної лінгвістики, тому що вона вивчає не тільки теорію та практику створення корпусів, але й безпосередньо мовні корпуси. Об'єктом дослідження корпусної лінгвістики є текстовий корпус. Предметом дослідження даної галузі мовознавства є, з одного боку, методи та принципи створення текстових корпусів, з іншого – безпосередньо мовлення у його функціонуванні.

На сучасному етапі розвитку корпусної лінгвістики корпуси можна обробляти автоматично за допомогою так званого «корпусного менеджера» на основі якого ми і маємо можливість вивчати контекстуальні лексичні одиниці,

класифікувати одиниці лексики в лексико-семантичні поля, а також випускати словники частотності слововживання.

Лінгвістичні корпуси становлять машинописне, цифрове, стандартно організоване зібрання репрезентативних для певної мови, діалекту або іншої підмножини мов писемних або усних текстів в електронній формі, призначених для лінгвістичного аналізу й опису. Це свого роду інформаційно-довідкова система, яка слугує базою для дослідження одиниць та явищ різних мовних рівнів (фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного та синтаксичного), для вивчення особливостей використання природної людської мови у формах усного та писемного мовлення та для визначення специфіки функціонування мови в різних стилях (художньому, офіційно-діловому, публіцистичному, науковому, розмовному) [17].

Головне завдання лінгвістичних корпусів у сучасному мовознавстві полягає у вивченні специфіки та особливостей вживання у мовленні мовних одиниць різних рівнів.

За класифікацією, корпуси бувають анотованими та неанотованими, тому анотація відіграє значущу роль у існуванні корпусів та може істотно підвищити їхні можливості досліджень та обробки.

Ми підтримуємо думку української мовознавиці Орісі Демської-Кульчицької, що **анотація** – це певна лінгвістична інформація про лінгвально-релевантні одиниці текстових даних і наявність такої інформації у тексті; а **анотування** – це процес уведення формалізованої лінгвальної та лінгвістичної інформації в електронний текст [6].

Також термін «анотація» трактують як : 1) процес при якому додають певну лінгвістичну інформацію до тексту, 2) існування інформації у тексті, 3) безпосередньо саму інформацію. Існують такі типи анотованої інформації:

- **морфолого-синтаксична** – домінуюча анотація, яка має типовий морфологічний засіб вираження. Наприклад: *gemacht_VVPP*, де анотація *_VVPP* вказує на те, що попереднє слово є партиципом другої форми від основного дієслова *taschen*.

- **анафорична** – анотація, якій властива присутність займенникових посилань у корпусі;
- **дискурсивна** – анотація, яка позначає елементи організації дискурсу, проте даний тип не є широко розповсюдженим у дослідженнях, які базуються на даних корпусів;
- **просодична** – анотація, яка займається суперсегментним мовленнєвим рівнем, насамперед інтонацією, наголосом та паузами;
- **семантична** – анотація, якій властиве позначення взаємозв'язок між семантичними елементами тексту;
- **фонетична** – анотація, яка демонструє фонетичну особливість усного мовлення природної мови. Переважна більшість фонетичних анотацій базується на основі просодичних анотацій.

Існує три головні способи анотації корпусу: автоматичний (коли комп'ютер працює незалежно, але при чітко встановлених алгоритмах, проте у порівнянні з людиною виконання анотації не буде настільки правильним), ручний та напіваавтоматичний (під час якого анотатор отримує комп'ютерну анотацію як допомогу або ж «чернетку» для ручної анотації).

Вивчення граматичної будови мови на основі лінгвістичних корпусів включає дослідження морфології, словотвору, словозміни [47, с. 42–45].

Також проводяться семантичні дослідження на базі корпусів. У сучасних лінгвістичних дослідженнях важливим є застосування корпусної семантичної розмітки та формування результативних комп'ютерних засобів її обробки. Це дозволяє нам досліджувати семантику не на якихось певних прикладах, а на репрезентативних мовних масивах.

Зокрема, семантично маркований корпус надає засоби перевірки гіпотез та верифікації алгоритмів зняття семантичних неоднозначностей, що не може бути переоцінене з огляду на необхідність створення ефективних технологій опрацювання знань [14].

Завдяки тому, що існує багато типів семантичної розмітки, з поміж яких можна виділити: FrameNet, PropBank, WordNet за останні десятиліття

вивчення семантики на основі лінгвістичних корпусів стало набагато зручнішим. Значення лексем визначається на основі контексту їх вживання, шляхом вивчення типових словосполучень та коллокацій, тобто конкордансі [17].

Анотований лінгвістичний корпус допомагає вивчити своєрідність словозміни, а також проаналізувати морфологічні показники мови (яку синтаксичну функцію виконують різні частини мови). Крім того, за допомогою нього можна встановити частотність різних видів лексем та їх форми словозміни, виявити властиві та, навпаки, невластиві граматичні конструкції і з'ясувати, які відмінки вживаються з різними прийменниками. Отже, лінгвістичні корпуси допомагають нам отримати дані не тільки про певні форми слів, але й про функціонування тих, чи інших граматичних категорій.

Широко використовують лінгвістичні корпуси і у вивченні словотвору завдяки можливості здійснювати пошук та статистичний підрахунок вживання заданих коренів, афіксів і флексій [25, с. 42]. Також корпуси дозволяють визначати частоту використання граматичних конструкцій у різних діалектах та жанрах.

Сьогодні існує не так багато лінгвістичних корпусів, які мають фонетичну розмітку, тому кількість корпусних фонетичних досліджень є незначною.

За допомогою лінгвістичних корпусів можна проводити різноманітні лексикологічні дослідження, під час яких можна встановити значення того чи іншого слова, синонімію, антонімію та омонімію, вивчити контекст, а також відслідкувати зміни у словниковому складі мови.

Варто зазначити, що лінгвістичні корпуси вирізняються своєю багатоплановістю (може мати чимало застосувань), синхронністю (коли відбувається паралельно декілька процесів) та іноді мультимодальністю (коли в корпусі представлене мовлення у різних форматах). Синхронність, яка є головним аспектом корпусної лінгвістики також представлена як особливий

аспект репрезентативності одиниць всіх рівнів мови. Однак, оскільки для більшості рівнів мови репрезентативність лінгвістичного корпусу на практиці не може бути оцінена задовільним чином, вибірка лінгвістичного корпусу зазвичай прагне наблизитись до абсолютної репрезентативності, інтуїтивно оцінити деякі якісні та кількісні характеристики відповідного домену мови і тому вимагає від корпусу відображення цих властивостей [48, с. 34]. Отже, лінгвістичний корпус є збалансованим щодо різних мовних одиниць.

Підсумовуючи, варто зазначити, що корпусна лінгвістика значним чином розширила можливості лінгвістичних досліджень, а також збільшила їх надійність і точність.

1.2 Класифікація лінгвістичних корпусів

Сьогодні багато науковців приділяє значну увагу різним питанням лінгвістичних корпусів та принципам їх класифікації. Зокрема, серед вітчизняних науковців ці проблеми досліджують: О. Демська-Кульчицька, Є. Карпіловська, Л. Ричкова, А. Баранов, Б. Захаров, В. Риков, В. Широков, М. Бейкер, О. Бугаков. Що стосується зарубіжних науковців, то цим питанням займаються: Дж. Синклер, Н. Бубенгофер, Л. Лемнітцер, К. Штаті, В. Кальмаєр.

Дослідники у галузі корпусної лінгвістики виокремлюють декілька типів лінгвістичних корпусів за такими ознаками:

- a) **за типом мовних даних** (письмові, усні, змішані);
- b) **за «паралельністю»** (одномовні, двомовні, багатомовні);
- c) **за «літературністю»** (літературні, діалектні, розмовні, термінологічні, змішані);
- d) **за метою створення** (багатоцільові та спеціалізовані);
- e) **за жанром** (літературні, фольклорні, драматургічні, публіцистичні);
- f) **за доступністю** (вільнодоступні, комерційні та закриті);
- g) **за призначенням** (дослідницькі й ілюстративні);
- h) **за динамічністю** (динамічні і статичні);

- i) **за розміткою** (*розмічені і нерозмічені*);
- j) **за характером розмітки** (*морфологічні, семантичні, синтаксичні, просодійні та інші*);
- k) **за об'ємом тексту** (*повнотекстові і «фрагментовані»*) [1, 3–6, 8–11].

Науковець О. Демська-Кульчицька розрізняє також **повнотекстові** (коли подано увесь текст в корпусі) та **фрагментні** (коли подані фрагменти тексту); **дослідницькі** (використовуються у лінгвістичних дослідженнях задля відкриття нових концепцій та теорій) та **ілюстративні** (використовують для підтвердження вже існуючих мовних тверджень чи гіпотез); **моніторингові / динамічні** (дають шанс прослідкувати зміни у мові, з урахуванням аспекту діяхронії) та **статистичні** (вказують про стан мови на синхронному зрізі); **діяхронні** (представляють мову в понадчасовому зрізі) та **синхронні** (показують мову чи різновид тексту якогось визначеного часового періоду); **загальномовні** (репрезентують національну мову) та **спеціалізовані** (націлений на розв'язання галузевих, особливих, специфічних, часткових, науково-дослідницьких завдань) корпуси.

У корпусній лінгвістиці існує окрема сфера, яка містить у собі багатомовні лінгвістичні корпуси (*multilingual corpora*), паралельні корпуси (*parallel corpora*), та порівняльні лінгвістичні (*comparable corpora*), які є головними для теорії та практики. Згідно з думками науковця О. Демської-Кульчицької, багатомовний корпус може включати в себе від двох до декількох мов. Тому в залежності від типу співвіднесення мов його можна диференціювати на порівняльний та паралельний.

Незважаючи на те, що існує велика кількість лінгвістичних корпусів, також корпуси класифікують за: 1) протиставленням корпусів, що укладаються до всієї мови (так звані національні корпуси), корпусам, що укладаються до певної підмови (жанру, стилю, мови певної вікової або соціальної групи, мови письменника або вченого й т.п.); 2) поділом корпусів за типом лінгвістичної розмітки [8, с. 20–21]. Незважаючи на те, що існує багато типів розмітки, більшість корпусів належить до корпусів

синтаксичного та морфологічного типу. Варто зазначити, що корпус, якому властива синтаксична розмітка, неявно охоплює й морфологічні характеристики слів.

Поняття «національний корпус» означає значне за об'ємами зібрання текстів, структура якого складається з корпусів різних типів та жанрів. Від обсягу такого корпусу залежить його точність та різноманітність, а також наскільки високою його цінність як лінгвістичного ресурсу. Отже, головним завданням даного типу корпусу є зібрання та збереження мови для нащадків, які зможуть аналізувати ці дані.

Окрім національних корпусів існують спеціальні, які створені для того, щоб вирішувати конкретні лінгвістичні завдання. Спеціалізований корпус – це жанрово чи галузево-специфічний корпус, мета якого полягає у відображенні певної підмови, наприклад, публіцистичного мовлення, мовлення політиків, форумів та блогів і т.д.

Широко використовуються паралельні лінгвістичні корпуси, які допомагають встановити рівень адекватності перекладу та покращити системи машинного перекладу.

Особливим типом є учнівські корпуси, які з'явилися в кінці 80-х – поч. 90-х рр. XX ст. Вони складаються з усних та писемних текстів, що були створені людьми, які вивчають іноземну мову. Головним завданням учнівського корпусу є проведення аналізу та винайдення за допомогою нього способів, які сприятимуть ефективному викладанню та засвоєнню мови.

У дослідницькому арсеналі сучасного мовознавства існує велика кількість корпусів. Більшість з них знаходяться у вільному доступі. Зокрема, найвідомішими корпусами німецької мови є: Корпус Берлінської Брандербурзької академії наук (DWDS-Corpus) [40], Німецька лексика онлайн (Projekt Deutscher Wortschatz) [55], Корпуси інституту Німецької мови (LIMAS-Korpus) [46], Мангеймський корпус Німецької мови DeReKo, Корпус німецької мови (IDS-Korpora) [46].

Варто зазначити, що існує й корпус української мови, який є доробком Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Він має чітке оформлення та впорядкування, а його головне завдання якого полягає у практичному та науковому вивченні української мови.

У корпусі зберігаються тексти, опрацьовані автоматичним лінгвістичним аналізатором. Це означає, що кожній одиниці тексту (морфемі, слову, словосполученню, реченню) приписана певна супровідна інформація: частиномовна належність, граматична форма, синтаксична функція, контекст [15].

Проте, на жаль, українська мова досі не має значного за об'ємами корпусу, (наприклад, Національний корпус російської мови охоплює більше ніж 500 мільйонів лексем), який можна було б завантажити та оброблювати автоматично.

Для покращення організації роботи з корпусами, було розроблено систему збереження метаданих про корпуси. Така інформація називається метаданими.

Метадани – це набір допустимих структурованих описів, які доступні в явному вигляді і призначення яких – допомогти знайти об'єкт [29]. Незважаючи на те, що існують спеціальні рекомендації та певні стандарти для метарозмітки, значна кількість авторів корпусів обирає для опису текстів власний набір метаданих або до власних параметрів додає вже існуючі стандарти. Це дозволяє якомога точніше проаналізувати мовні одиниці різних рівнів відповідно до поставленої дослідником мети.

Так, Мангеймський корпус німецької мови DeReKo містить інформацію про основні елементи корпусу: дату публікації, період створення, ім'я автора, назву видавництва, функціональний стиль тексту (періодична література, художня література тощо), місце публікації, тип тексту, тему та інші категорії, інформацію про копії, розмір копій, кількість слів, речень, параграфів, знаки

старої і нової орфографії, умови ліцензії. Залежно від джерела тексту метадані перебувають у вільному або обмеженому для користувача доступі [44, с. 57].

Отже, у сучасному світі існує велике різноманіття лінгвістичних корпусів, за допомогою яких проводиться детальний аналіз функціонування мовних одиниць у тексті.

1.3 Методологія корпусного дослідження тексту

Одночасно корпусну лінгвістику розглядають не тільки як науку, але як і методологію. Як наука, вона має чітко визначений об'єкт дослідження та застосовує виключно наукові кількісні та статистичні методи. Що стосується корпусної лінгвістики як методології, то вона дотримується чітко окреслених критеріїв та принципів зібрання, збереження, дослідження та аналізу даних. Примітною ознакою є те, що для корпусних досліджень не існує якогось певно визначеного алгоритму дослідження, тому що їхня добірка відбувається в залежності від того, яке дослідницьке завдання стоїть, який це тип корпусу та яким є його призначення.

Як вважає низка науковців, а саме М. Девіс, Дж. Ліч, С. Конрад, С. Лавіоса та К. Хайленд – корпусна лінгвістика є не просто є галуззю, а методологічною основою мовознавчих досліджень. На думку вченого Б. Лоу, таке трактування цього поняття сформувалося внаслідок певної хронології у мовознавстві, тобто спочатку відбулося зародження корпусної лінгвістики як методології, а вже потім вона усталилася як наука.

Що стосується текстового корпусу, то американський лінгвіст та професор мовознавства Ноам Хомський виразив свою думку з приводу цього. Дослідник назвав корпусний спосіб накопичення мовних даних неадекватним та хибним для опису породжувальної здатності природної мови, оскільки лише інтуїція мовця може замінити корпус і стати джерелом мовного матеріалу [16].

Наявність текстових корпусів дає змогу поглибити та здійснити процес автоматизації аналізу мовного матеріалу, який у перспективі стане суттєвою

основою у більшості мовознавчих досліджень певного напрямку. Цінність висновків та рівень їхньої надійності залежить від того, наскільки багато було здійснено аналізу матеріалів.

Зокрема, всі корпусні дослідження характеризуються зосередженням на:

1. Емпіричному аналізі усних або письмових текстів, створених у природних умовах [45, с. 107; 19, с. 12; 15, с. 49; 7, с. 9].

2. Використанні корпусів текстів.

3. Застосуванні прийомів комп'ютерного аналізу [59, с. 12; 15, с. 50; 7, с. 9].

4. Поєднанні кількісного аналізу з якісним – функціональною інтерпретацією мовлення [45, с. 107; 19, с. 12; 15, с. 50; 7, с. 9].

Основу кожного наукового дослідження становить методологія. Її основна мета полягає у виведенні методів, прийомів та засобів дослідження, за допомогою яких можливе відкриття чогось нового у науці. Існують три види методів наукових досліджень: загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання, абстрагування, конкретизація, ідеалізація, узагальнення); теоретичні (формалізація, гіпотетичний; історичний логічний) та емпіричні (спостереження, порівняння, підрахунок, вимірювання, експеримент).

У корпусних розвідках науковці використовують такі **методи дослідження**:

- **Аналіз** (відбувається аналіз текстових корпусів та розпізнання мовних даних);
- **описовий** (описується структура мовного знаку, на основі якого і формується текстовий корпус);
- **структурний** (прослідковується структура текстового корпусу);
- **зіставний** (здійснюється зіставлення текстових корпусів різних мов).

Корпусні дослідження вивчають не тільки використання мови, але й її фактичне застосування. Завдяки тому, що мовне використання знаходиться на передньому плані, в такому випадку лінгвістичні феномени з урахуванням

контексту беруться за основу. Саме тому, на думку багатьох дослідників, абстрагуватися від контексту неможливо. Як окреслює мовознавець Майкл Стаббс [58], корпусна лінгвістика є соціолінгвістичним процесом, оскільки тексти, постають справжніми актами спілкування, які служать чи служили за комунікативним призначенням у дискурсному співтоваристві. Аналіз, який відбувається на основі корпусу, може бути проведений лише з урахуванням контексту. Тобто, у сукупності ми маємо справу не з окремими словами чи реченнями, а з пов'язаними між собою значущими одиницями-конструкціями. За своєю сутністю корпусна лінгвістика є квантитативною. Вагомими є критерії частотності та повторюваності явищ.

Корпусна лінгвістика використовує кількісні та якісні методи. Роль якісних методів полягає у поясненні явищ, котрі можна побачити під час кількісного аналізу. Як зазначав науковець Майкл Стаббс [58, с. 221], за своєю природою вона є діахронною, оскільки дозволяє порівнювати мовлення різних часових періодів, тобто сучасне та минуле або досить довгий період минулого. Не дивлячись на те, що деякі мовознавці не погоджуються з цією точкою зору, переважна більшість корпусів є діахронними, оскільки вони містять дані за більш тривалий період часу. Отже, варто зазначити, що підходи, які базовані на корпусі, є *емпіричними* та *індуктивними*, тобто засновані на достовірних даних у природному спілкуванні. Крім того, дуже значущим у корпусних дослідженнях є поняття патернів – повторюваних структур мовлення.

Професор прикладної лінгвістики з Цюриха Ноа Бубенгофер [38] пропонує власний опис циклу корпусно-лінгвістичного дослідження. Він стверджує, що потрібно перш за все сформулювати робочу гіпотезу дослідження, на її основі визначити корпус та методи роботи з ним, потім провести фактичний аналіз корпусу, який буде досліджувати поставлене питання, після цього провести оцінку виявлених явищ. Тобто, корпусно-лінгвістичне дослідження відбувається такими етапами (Додаток А):

1. *Дослідження питання* (воно є, як правило, відносно нечітким).
2. *Гіпотеза* (формулювання однієї або кількох робочих гіпотез).

3. **Операціоналізація** (саме на цьому етапі реалізується емпірична робота. Складність полягає у тому, щоб визначити конкретні фактори та явища, емпіричне «вимірювання» яких дозволить підтвердити або ж спростувати робочу гіпотезу).

- **Дійсність** (фактично розповідає про те, що ви хочете проаналізувати).
- **Достовірність** (результат повинен бути той самий, але отриманий іншою людиною при таких самих умовах).

4. **Побудова корпусу, розробка методів, попереднє тестування** (на даному етапі слід виокремити методи, які зможуть відповісти на всі питання практичної частини дослідження, а попередні тести повинні перевірити чи працює методика в загальному).

5. **Аналіз корпусу, оцінка або пояснення** (коли проаналізований весь корпус, тоді можна зробити індуктивні висновки, і за необхідності внести корективи до гіпотези та провести повторний аналіз).

Таким чином, методологія корпусної лінгвістики не тільки значним чином відрізняється від підходів традиційних мовознавчих досліджень, але й дозволяє розширити можливості вчених-лінгвістів і зробити лінгвістичну науку більш аргументованою. Водночас, зауважимо, що далеко не всі проблеми та питання лінгвістики вирішуються методами корпусної лінгвістики. Вона підходить для дослідження у тих випадках, де йдеться про слововжиток та безпосереднє функціонування мови і не вирішує загальномовознавчих та фундаментальних питань науки про мову.

Висновки до 1-го розділу

Корпусна лінгвістика – галузь мовознавства, яка заснована на корпусах, (великих масивах текстів), що слугують базою даних і свідченням для опису та пояснення мовних явищ. Найчастіше корпуси використовують у лексикографії, стилістиці, перекладознавстві, лінгвістичній варіантології, соціолінгвістиці, судовій лінгвістиці та в інших лінгвістичних дослідженнях.

Головним завданням лінгвістичних корпусів є вивчення особливостей та специфіки вживання в мовленні мовних одиниць різних рівнів. За допомогою лінгвістичного корпусу переважно проводять лексикологічні та семантичні дослідження.

Корпуси поділяються на анотовані та неанотовані. Анотація дозволяє суттєво підвищити їхні можливості досліджень та обробки.

Ознаками, притаманними корпусному дослідженню, є емпіричний аналіз усних або письмових текстів, які створені у природних умовах, використання корпусів текстів, застосування прийомів комп'ютерного аналізу, поєднання кількісного аналізу з якісним – функціональною інтерпретацією мовлення. Оскільки корпусна лінгвістика є квантитативною за своїм характером, то для дослідження сутності корпусів вагомим чинником є повторюваність явищ, а також їхня частотність.

Таким чином, методологія корпусної лінгвістики не тільки значним чином відрізняється від підходів традиційних мовознавчих досліджень, але й дозволяє розширити можливості вчених-лінгвістів і зробити лінгвістичну науку більш аргументованою. Проте, не всі проблеми та питання лінгвістики вирішуються методами корпусної лінгвістики, вона підходить для дослідження у тих випадках, коли йде мова про слововжиток та безпосереднє функціонування мови і не вирішує загальномовознавчих та фундаментальних питань науки про мову.

РОЗДІЛ 2

ІНСТРУКЦІЇ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ ЯК ЖАНР ТЕКСТІВ

2.1 Інструкції до лікарських засобів, як частина медичного дискурсу

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ): «Здоров'я – це стан повного фізичного, психологічного та соціального благополуччя» [4]. Людський організм є одним із найважливіших пристроїв у нашому житті, але, на жаль, так трапляється, що інколи він дає збій. Тому сфера медичних послуг стала пріоритетною в нашій повсякденності. Коли людина захворіла, то звертається до фахівця, який призначає лікування. Одним із головних компонентів упаковки препаратів є медична інструкція, якою користується не тільки лікар, але й сам пацієнт.

Інструкція щодо застосування медичного виробу – документ, складений розробником або виробником медичного виробу для споживачів відповідно до вимог національних стандартів України у сфері якості та безпеки медичних виробів. Він містить опис медичного виробу і детальну інформацію щодо його безпечного застосування [28].

У Німеччині ж **листок-вкладиш** – це юридично обов'язковий, друкований носій інформації, який додають до упаковки з готовим лікарським засобом. Також він містить інформацію про діючі речовини, показання, як правильно застосовувати препарат, його побічні ефекти та протипоказання [52].

Інструкції до застосування лікарських засобів належать до медичного дискурсу. Медичний дискурс як частина сукупності текстів належить до однієї з найдавніших царин життєдіяльності людини, які є важливими для пацієнтів. Проте сам термін «дискурс» набув поширення лише у другій половині 20 століття. Медичний дискурс, головним поняттям якого є «здоров'я», зараховують до підтипів інституційного дискурсу. За допомогою нього можна показати особливість спілкування працівників медичної сфери, а також

відповідну документацію. Як і будь-який інший тип інституційного дискурсу, він характеризується розгалуженою системою термінів, що виконують інформативну, гносеологічну (пізнавальну) та орієнтуючу функції [18, с. 92].

Властивою для медичного дискурсу є сугестивна функція, тому що пацієнт отримує інформацію від лікаря, яка впливає на його розум, почуття та навіть може регулювати його поведінку.

Важливим фактором розуміння анотацій до застосування медичних засобів є володіння специфічною термінологією.

Перед виходом у продаж кожен лікарський засіб проходить процес реєстрації, під час якого перевіряється його ефективність та безпечність. Згодом препарату надають реєстраційне посвідчення і таким чином він отримує дозвіл на застосування. Що стосується інструкцій до лікарських засобів, то вони ґрунтуються без бази або на базі клінічних та доклінічних досліджень.

Значна кількість пацієнтів не звертає уваги на інструкції до препаратів та не читає її перед застосуванням. Вони покладаються лише на думку лікарів або фармацевтів, не розуміючи про можливість фатальних наслідків. Безумовно, медичні працівники є професіоналами, які знають більшість фармакологічних властивостей, протипоказань та побічних дій лікарських засобів, для того, щоб надати кваліфіковану пораду пацієнту. Однак інколи вони можуть не врахувати вагому деталь здоров'я хворого, про яку тільки знає сам пацієнт, або просто помилитися, що може зашкодити життю. Варто пам'ятати, що перед першим прийомом ліків, людині необхідно самій ознайомитися із змістом інструкції. Відомо, що інформація, яку містить анотація призначена як для медиків, так і для самих пацієнтів.

Крім того, як вважає директор Європейської асоціації фірм-виробників безрецептурних лікарських засобів Х. Кранц, доцільно розвивати самолікування (тобто, приймання лікарських засобів без участі лікаря), адже воно сприятиме зростанню бажання громадян розвинених країн, у т.ч. Європейського Союзу, брати на себе відповідальність за стан власного

здоров'я, і навіть дозволить знизити державні видатки на охорону здоров'я [26].

Більшість українських медичних анотацій містить назву лікарського засобу, склад (допоміжні та діючі речовини), форму випуску, фармакотерапевтичну групу, фармакологічні властивості, показання для застосування, побічні дії, протипоказання, взаємодію з іншими лікарськими засобами, умови, термін зберігання та адресу виробника.

Для пацієнта не обов'язково читати всі пункти інструкції, оскільки вони можуть бути незрозумілими або не стосуватися їхнього діагнозу. Тому варто зосереджуватися на тих частинах інструкції, які допоможуть зрозуміти зміст інструкції. До найважливіших характеристик належать:

– **Показання до застосування**

В даному підрозділі повинен міститися перелік хвороб, серед яких повинен бути діагноз пацієнта. Якщо такої інформації немає, то необхідно звернутися до лікаря за детальнішим роз'ясненням, чому необхідно приймати саме цей препарат.

– **Протипоказання**

Цей пункт містить всі стани людини, зокрема алергію, чутливість до препарату, захворювання, при яких застосування даних ліків є небезпечним або прийом виключно потребує ретельного контролю лікаря.

– **Застосування під час вагітності та в період грудного вигодовування**

Вагітній жінці та мамі, під час грудного вигодовування лікар може призначити медикаменти. Як відомо, в цей період жінкам прийом деяких ліків є забороненим, оскільки діючі речовини певних препаратів, можуть потрапляти в організм дитини. Тому варто бути обережним і обов'язково звернутися до лікаря за рекомендацією щодо безпечніших ліків, які не відобразяться негативним чином на здоров'ї дитини.

– **Спосіб застосування та доза**

Період (перед їжею чи після) та спосіб прийому (ковтаючи повністю чи розжовуючи таблетку) медикаментів є важливим у лікуванні, тому цей пункт

слід ретельно опрацьовувати. У разі перевищення добової дози, необхідно звернутися до лікаря.

– Побічна дія

В кожній інструкції є застереження щодо побічних дій препарату, однак не слід одразу хвилюватися, тому що їхня ймовірність не завжди підтверджується. Як показує практика, деякі з перерахованих побічних ефектів в інструкції до застосування ліків трапляються лише у декількох пацієнтів із великої кількості (частотність вказується і в самій інструкції часто). Проте, слід бути пильними і якщо вони з'явилися, то одразу попередити лікаря.

– Умови зберігання

Кожні ліки мають свій термін придатності, тому їх протермінування може призвести до шкідливих наслідків і таким чином зашкодити здоров'ю. Саме через це, варто ретельним чином читати анотацію, переглядаючи правила зберігання ліків.

Таким чином, для бажаного результату лікування потрібно не тільки довіряти лікарям та фармацевтам, але й пацієнтам також слід уважно читати та дотримуватися інструкцій для застосування лікарських засобів.

2.2 Структура німецькомовних інструкцій до медичних препаратів

Світовим еталоном вдало запровадженої системи охорони здоров'я на міжнародному рівні завжди вважали Німеччину. Більшість жителів Німеччини цінують здоров'я як найвищий дар, який вони мають, тому ведуть активний спосіб життя та періодично займаються його профілактикою [39]. Проте, якщо так трапляється, що люди хворіють, то, звичайно, лікарі призначають їм ліки.

В 1976р. у Німеччині було ухвалено закон про медичні препарати (нім. Arzneimittelgesetz), згідно з яким інструкція для застосування лікарського засобу була зорієнтована не тільки на пацієнтів, але і на лікарів. Через велику кількість різноманітної хімічної, фармацевтичної та медичної терміносистеми, зміст інструкцій був складним для сприйняття пацієнтам. З ухваленням у

1987р. закону AMG-Novelle [33], анотація до ліків стала містити не лише інформацію для лікаря (нім. Fachinformation), але й для пацієнтів. Згідно з чинним законодавством ФРН, виробник медичного препарату зобов'язаний попередити людину про те, яку користь чи загрозу може принести засіб, таким чином унебезпечивши компанію від кримінальної відповідальності, якщо людині цей препарат нашкодить.

Крім того, варто зазначити, що інструкції до застосування медичних препаратів – це своєрідне поєднання наукового та офіційно-ділового стилів.

Композиційно всі тексти медичних інструкцій поділяються на інформаційно-прагматичні блоки, які концентрують різні види інформації [3, с. 148]. Кожна німецькомовна інструкція складається з:

- 1) **назви** (*Canephron®N, Pangrol® 25000, Angin-Heel®S*);
- 2) **лікарської форми** (*überzogene Tabletten, Tabletten*);
- 3) **діючих речовин** (*Wirkstoffe: Tausendgüldenkraut-Pulver, Liebstöckelwurzel-Pulver, Rosmarinblätter-Pulver; Pankreas-Pulver vom Schwein*);
- 4) **протипоказань** (*Angin-Heel SD ist bei bekannter Überempfindlichkeit gegen Korbblütler nicht anzuwenden. Nicht anwenden bei Säuglingen unter 1 Jahr*).
- 5) **запитань, на які пацієнт зможе відповісти після прочитання інструкції** (*Was sind Canephron N und wofür werden sie angewendet?, Welche Wirkstoffe enthält Angin-Heel SD und wie wirken diese? Was müssen Sie vor der Einnahme von Pangrol® 25000 beachten?*). Проте є такі, зокрема Angin-Heel у яких питання знаходяться в кінці інструкції із зверненням до пацієнта: *Liebe Patientin, lieber Patient! Sie haben in Ihrer Apotheke das homöopathische Arzneimittel Angin-Heel SD Tabletten gekauft. AnginHeel SD wird bei Entzündungen der Mandeln angewendet. Es unterstützt die körpereigenen Abwehrkräfte*;
- 6) **складу** (*Was Canephron N Dragees enthalten: 1 überzogene Tablette enthält: Tausendgüldenkraut-Pulver 18 mg, Liebstöckelwurzel-Pulver 18 mg, Rosmarinblätter-Pulver 18 mg*);

7) показань для застосування (*Was ist Pangrol® 25000 und wofür wird es angewendet? Pangrol® 25000 dient zum Ersatz von Verdauungsenzymen bei Verdauungsstörungen (Maldigestion) infolge ungenügender oder fehlender Funktion der Bauchspeicheldrüse (exokrine Pankreasinsuffizienz);*

8) особливостей щодо застосування (*Was sollten Sie vor der Einnahme von Canephron N Dragees beachten?);*

- протипоказання (*Canephron N Dragees DÜRFEN NICHT eingenommen werden: z.B. wenn Sie überempfindlich (allergisch) gegen die Wirkstoffe, oder einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile von Canephron N Dragees sind);*
- застереження і запобіжні заходи (*Warnhinweise und Vorsichtsmaßnahmen: Bitte sprechen Sie mit Ihrem Arzt oder Apotheker, bevor Sie Canephron N Dragees einnehmen);*
- діти (*Kinder: Canephron N Dragees sollen bei Kindern unter 12 Jahren nicht angewendet werden);*
- у період вагітності, годування груддю та під час репродуктивної функції (*Schwangerschaft, Stillzeit und Fortpflanzungsfähigkeit);*
- здатність керувати автомобілем та іншими механізмами (*Verkehrstüchtigkeit und Fähigkeit zum Bedienen von Maschinen);*
- взаємодія з іншими лікарськими препаратами (*Bei Einnahme von Canephron N Dragees mit anderen Arzneimitteln);*
- особливості прийому для людей, які страждають діабетом (*Canephron N Dragees enthalten die Zucker Glucose, Sucrose und Lactose. Bitte nehmen Sie Canephron N Dragees daher erst nach Rücksprache mit Ihrem Arzt ein, wenn Ihnen bekannt ist, dass Sie unter einer Unverträglichkeit gegenüber bestimmten Zuckern leiden);*

9) способу застосування та доз (*Wie ist Pangrol® 25000 einzunehmen? Dosierung, Art der Anwendung, Dauer der Anwendung; Altersgruppe, Normaldosierung Akutdosierung(Angin-Heel));*

10) **побічних ефектів** (*Welche Nebenwirkungen sind möglich? Sehr häufig, häufig, gelegentlich, selten, sehr selten, nicht bekannt; Bedeutsame Nebenwirkungen oder Zeichen, auf die Sie achten sollten, und Maßnahmen, wenn Sie betroffen sind; Andere mögliche Nebenwirkungen*);

11) **умов та терміну зберігання** (*Wie sind Canephron N Dragees aufzubewahren? Aufbewahrungsbedingungen, Hinweis auf Haltbarkeit nach Anbruch, Hinweise zu Verfallsdatum und Aufbewahrung*);

12) **назви фармацевтичної компанії та її адреси виробництва** (*Pharmazeutischer Unternehmer und Hersteller BIONORICA SE, BERLIN-CHEMIE AG, Biologische Heilmittel Heel GmbH*);

13) **останнє оновлення інструкції** (*Stand der Information, Diese Gebrauchsinformation wurde zuletzt überarbeitet: Juni 2008*).

У німецькомовних інструкціях присутній наочний матеріал, зокрема як правильно розчиняти медичний порошок.

Рис. 2.1. Ілюстративний матеріал щодо розчину порошку

Під час дослідження також було встановлено, що в німецькомовних інструкціях фармацевтичної компанії Berlin-Chemie є пункт релігійного характеру для мусульман турецькою та німецькою мовами (уривок з Корану): *Auch moslemische Patienten können Pangrol® einnehmen. Der 173. Vers der 2. Sure des Korans sagt.*

Таким чином, німецькомовні інструкції до застосування лікарських препаратів відрізняються від україномовних, за рахунок своєї детальних рубрик, які накладають відбиток на загальному ставленні пацієнта до медицини. Окрім того, ґрунтовна німецькомовна інструкція відображає уважне та прискіпливе ставлення виробників лікарських засобів до своїх пацієнтів. У наступному підрозділі ми проаналізуємо структуру україномовних інструкцій.

2.3 Структура україномовних інструкцій до медичних препаратів

Значна кількість молоді та людей похилого віку в Україні має проблеми зі здоров'ям. Як показує статистика, захворюваність серцево-судинної системи, онкології та діабету останнім часом збільшилася на 70%, відповідно, хворі почали частіше звертатися до лікарів. Раніше в Україні не приділяли достатньої уваги темі медицини, проте останнім часом в нашій країні розпочалися медична реформа, запровадження якої поступово впливає на зміну ставлення молоді до свого здоров'я та зацікавленість у проведенні профілактики захворювань. Для профілактики або безпосереднього лікування недуг медики призначають різну кількість медикаментів, які необхідно приймати пацієнтам, оскільки від цього залежить як якість їхнього подальшого життя так і здоров'я загалом. Важливу роль під час лікування відіграють інструкції до медичних препаратів, які містять необхідну інформацію для швидкого одужання.

Багато спеціалістів вважає, що Україні слід визначитися щодо бажаного ступеня подальшого наближення українського законодавства до законодавства ЄС у сфері реєстрації лікарських засобів і приведення у відповідність зі стандартами ЄС реєстраційних матеріалів вже зареєстрованих лікарських засобів [10].

Кожна україномовна інструкція складається з:

- 1) **назви** (*Канефрон®Н, Пангрол® 25000 та Ангін-Хеель®С*);
- 2) **складу** (*Склад лікарського засобу: діюча речовина, допоміжні речовини*);

- 3) **лікарської форми** (Таблетки, вкриті оболонкою);
- 4) **фармакотерапевтичної групи** (Засоби, що покращують травлення, включаючи ферменти. Поліферментні препарати. Код АТС А09А А02);
- 5) **показання для застосування** (перелік хвороб);
- 6) **протипоказань** (гіперчутливість до інгредієнтів препарату);
- 7) **належних заходів безпеки при застосуванні** (При застосуванні препарату Канефрон Н необхідно вживати достатню кількість рідини) та може бути примітка для хворих на цукровий діабет(1 таблетка містить у середньому 0,012 хлібної одиниці (ХО));
- 8) **особливих застережень** (Застосування у період вагітності або годування груддю. Здатність впливати на швидкість реакції при керуванні автотранспортом або роботі з іншими механізмами. Діти);
- 9) **способу застосування та доз** (дорослим і дітям віком від 6 років, дітям віком до 6 років, дітям віком від 1-го до 3-х років);
- 10) **передозування** (Випадки отруєння препаратом внаслідок його передозування невідомі);
- 11) **побічних ефектів** (дуже часто, часто, іноді, рідко, дуже рідко, невідомо; Розлади травного тракту, розлади сечостатевої системи, розлади імунної системи);
- 12) **взаємодії з іншими лікарськими засобами та іншими видами взаємодій** (невідомо);
- 13) **терміну придатності** (Після першого відкриття упаковки – 6 місяців. Не застосовувати препарат після закінчення терміну придатності, зазначеного на упаковці);
- 14) **умов зберігання** (Зберігати при температурі не вище 25 С! Лікарський засіб зберігати у недоступному для дітей місці);
- 15) **упаковки** (По 20 таблеток у блістері; по 3 блістери № 60 (20x3) у картонній коробці);
- 16) **категорії відпуску** (Без рецепта);

17) **виробника** (*Біологіше Хайльміттель Хеель ГмбХ/Biologische Heilmittel Heel GmbH*);

18) **місцезнаходження виробника та його адреса місця провадження діяльності** (*Д-р Рекевег-штрассе 2–4, 76532 Баден-Баден, Німеччина / Dr. Reckeweg-Str. 2–4, 76532 Baden-Baden, Germany*).

Отже, ми бачимо, що в німецькомовних відсутніми є такі рубрики, як : **Передозування, Упаковка, Категорія відпуску**, а в україномовних: **Запитання, на які пацієнт зможе відповісти після прочитання інструкції** та **Останнє оновлення інструкції**. Нижче ми опишемо, що це все пов'язано з затвердженими нормативними документами в кожній з країн. Також, як показало дослідження, рубрики німецькомовних інструкцій називають питаннями-зверненнями, а в україномовних – іменниковими зворотами.

Висновки до 2-го розділу

Інструкції до застосування фармацевтичних препаратів належать до медичного дискурсу. Для медичного дискурсу властивою є сугестивна функція, тому що пацієнт отримує від лікаря інформацію, яка впливає на його розум, почуття та навіть може регулювати його поведінку. Структура та стиль написання медичної інструкції мають важливе значення для правильного лікування хворих.

Структура як німецьких, так і українських інструкцій чітко регламентується нормативними документами кожної країни відповідно. У німецькомовних інструкціях затвердженим вимогам повинна відповідати також частина аспектів мовного стилю подачі інформації.

Композиційно всі тексти медичних інструкцій поділяються на інформаційно-прагматичні сегменти, які концентрують різні види інформації.

Наше дослідження засвідчує, що кількість типових рубрик у структурі німецькомовних та україномовних інструкцій відрізняється: у німецькомовних їх зазвичай 13, в україномовних – 18. У німецькомовних інструкціях відсутніми є такі рубрики, як: **Передозування, Упаковка,**

Категорія відпуску. В україномовних, натомість, немає таких рубрик: ***Запитання, на які пацієнт зможе відповісти після прочитання інструкції*** та ***Останнє оновлення інструкції***.

Важливою особливістю німецькомовних інструкцій є те, що їхні рубрики оформлюють за допомогою питань-звернень, а в україномовних – використовують іменникові звороти.

Нижче ми розглянемо характерні для німецькомовних та україномовних інструкцій лексичні та синтагматико-синтаксичні ознаки, а також окреслимо фактичний підхід до перекладу німецькомовних медичних інструкцій українською мовою.

РОЗДІЛ 3

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ТА УКРАЇНОМОВНИХ ІНСТРУКЦІЙ ДО МЕДИЧНИХ ПРЕПАРАТІВ

3.1 Адаптація медичних інструкцій до лікарських засобів згідно українських нормативних документів

На відміну від минулих років, потенціал української фармацевтики почав зростати, однак цього недостатньо для забезпечення України у повному обсязі якісними ліками. Тому більшість препаратів імпортується з-за кордону. Звичайно, в Україні також існує багато фармацевтичних компаній (зокрема, найвідомішими є Фармак, Дарниця, Біофарм), які експортують свої лікарські засоби загалом у 80 країн світу, проте цього недостатньо для того, щоб бути успішними та конкурентоспроможними на зарубіжних ринках.

Згідно з даними Державної фіскальної служби за 2019 рік головним імпортером медичних препаратів в Україну була Німеччина (було ввезено ліків на 98,9 млн дол.). Друге місце займає Франція (з показником 44,3 млн дол.). Індія розташувалася на третьому місці (за підсумками січня-квітня було закуплено на 42,3 млн дол.) [11]. У зв'язку з погіршенням поточного економічного становища у світі ситуація, можливо, дещо погіршилася, але в цілому Німеччина залишилася головною країною-імпортеркою лікарських засобів в Україну.

Після імпортування в Україну німецького препарату інструкцію до його застосування затверджують на основі попередньої характеристики від виробника або після проведених досліджень в Україні. Таким чином відбувається етап реєстрації (перереєстрації) медичних засобів.

Державна реєстрація готового лікарського засобу – процедура, яка проводиться відповідно до вимог чинного законодавства з метою допуску лікарського засобу до медичного застосування в Україні та внесення його до Державного реєстру лікарських засобів України [21].

Рішенням про державну реєстрацію затверджуються коротка характеристика лікарського засобу, листок-вкладиш в упаковку лікарського засобу (інформація для пацієнта) та відомості про застосування лікарського засобу, які доводяться до лікаря у визначеному порядку, текст маркування пропозиції до маркування первинної та вторинної (за наявності) упаковок [24].

Окрім того, під час детального дослідження інструкцій в україномовному та німецькомовному варіантах ми з'ясували, що значну роль у пристосуванні німецькомовних інструкцій до лікарських засобів відіграє явище адаптації.

Адаптація – це тип перекладу з домінантною прагматичною настановою та орієнтацією на стереотипи очікування носіїв мови реципієнта й культури-реципієнта [35].

В Україні зміст інструкцій до медичних препаратів відповідає нормативним документам, яких необхідно дотримуватися перекладачеві під час адаптації. У 2010 році було опубліковано методичні рекомендації по упорядкуванню і затвердженню інструкцій до ліків. Це документ, який регламентує вимоги та рекомендації щодо оформлення самих інструкцій в Україні. Згідно з директивами Європейської комісії з читабельності медичних інструкцій, перекладач не повинен застосовувати буквальний переклад, адже пацієнти ризикують не зрозуміти змісту.

Інформація в інструкції для медичного застосування, що супроводжує лікарський засіб, повинна бути викладена відповідно до короткої характеристики лікарського засобу (SPC), затвердженої в країні виробника/заявника, або на основі даних, отриманих під час клінічних досліджень [19]. Нижче на прикладах (лікарські засоби *Хомвіотензин*, *Ангін-Хеель*) ми розглянемо процес адаптації україномовних інструкцій для німецьких препаратів.

Дослідивши детально німецькомовні та україномовні медичні інструкції, ми встановили, що:

На відміну від німецькомовного варіанту, в україномовній інструкції до медичного препарату Ангін-Хеель відсутні рубрики *Indikationsgruppe* та *Anwendungsgebiete*. Також в україномовних інструкціях часто відсутньою є таблиця у рубриці «*Спосіб застосування та дози*». Варто зауважити, що і форма вказівки на терміні придатності теж змінена:

Hinweise zu Verfallsdatum und Aufbewahrung: *Das Verfallsdatum dieser Packung ist auf Behältnis und äußere Umhüllung aufgedruckt! Verwenden Sie diese Packung nicht mehr nach diesem Datum! Nach Anbruch 12 Monate haltbar.*

Термін придатності. 5 років.

Натомість як бачимо, в українському варіанті значно детальніше роз'яснені умови зберігання:

Für dieses Arzneimittel sind keine besonderen Lagerbedingungen erforderlich.

Зберігати в оригінальній упаковці при температурі не вище 25 C у недоступному для дітей місці.

Значних змін та адаптації зазнала також і рубрика про «***Належні заходи безпеки при застосуванні***»:

Warnhinweise: *Dieses Arzneimittel enthält Lactose! Bitte nehmen Sie das Arzneimittel daher erst nach Rücksprache mit Ihrem Arzt ein, wenn Ihnen bekannt ist, dass Sie unter einer Zuckerunverträglichkeit leiden. 1 Tablette = 0,025 BE.*

Препарат містить лактозу, тому пацієнтам з рідкісними спадковими формами непереносимості галактози, недостатністю лактази або синдромом глюкозо-галактозної мальабсорбції не слід застосовувати препарат. При утримуванні симптомів чи погіршенні стану необхідно проконсультуватися з лікарем.

Інструкція до препарату Хомвіотензин теж зазнала трансформації: традиційно україномовна інструкція, яка має відповідну до українських норм структуру, розпочинається зі складу лікарського засобу:

Діючі речовини: 1 таблетка містить : Reserpin D3 (Резерпіну D3) 32 мг, а в німецькому варіанті інструкція, як завжди, починається із заклику до пацієнта щодо уважного прочитання даного тексту:

Lesen Sie die gesamte Packungsbeilage sorgfältig durch, bevor Sie mit der Einnahme dieses Arzneimittels beginnen, denn sie enthält wichtige Informationen. Ми бачимо адаптаційний елемент у рубриці «**Противопоказания**»:

Препарат противопоказан при повышенной чувствительности до його компонентів. Через наявність у складі препарату резерпіну його противопоказано застосовувати при депресивному стані та депресивних станах в анамнезі, шлунково-кишкових виразках і феохромоцитомі.

Homviotensin darf nicht eingenommen werden, – wenn Sie allergisch gegen Reserpinum, Rauwolfia serpentina, Viscum album, Crataegus oder einen der in Abschnitt 6. genannten sonstigen Bestandteile dieses Arzneimittels sind und – bei Depressionen (auch in der Vorgeschichte), Magen-Darm-Geschwüren (Ulcus) und bestimmten bösartigen Erkrankungen (Phäochromozytom).

Також як в німецькомовному, так і в україномовному варіанті експерт з локалізації майже точно відтворив інформацію про те, куди пацієнт повинен повідомляти про побічні реакції препарату. Як бачимо, у німецькомовній інструкції додається лише аптекар, згадка про якого є характерною для німецьких анотацій (що ми детальніше проаналізуємо нижче):

Meldung von Nebenwirkungen: *Wenn Sie Nebenwirkungen bemerken, wenden Sie sich an Ihren Arzt oder Apotheker.*

При появі побічних реакцій, неописаних в інструкції, повідомте лікаря.

Тобто, як засвідчило наше дослідження, кожен текст інструкції для медичного застосування, яка супроводжує медичні препарати, що продаються в Україні, повинен бути викладений чітко, виразно та відповідати прийнятим нормативним документам [19]. Існують також медичні препарати, які продаються без рецепту. Згідно з методичними рекомендаціями по упорядкуванню і затвердженню інструкцій для застосування ліків, їхня структура повинна відповідати стандартам Європейського Союзу. У таких

медичних препаратах листки-вкладиші мають охоплювати інформацію, яка буде необтяжливою для розуміння пацієнту.

Під час дослідження ми також хотіли розповісти про експорт українських ліків до Німеччини та адаптацію тексту лікарських інструкцій до медичних засобів, але як виявилось, частка експортування фармацевтичних товарів є дуже низькою. За даними ifo, 72 відсотки імпортованих ліків Німеччина купує в інших країн-членів Євросоюзу [22].

Як бачимо, україномовні інструкції зазвичай починаються з цифр, а саме складу лікарського засобу, що може обтяжити і навіть відбити бажання продовжувати читати далі. Німецькомовні ж традиційно розпочинаються з діалогу, що відразу кидається в око і привертає увагу читача. Як буде детально згадано нижче, у німецькомовних рубриках замінили звичні для нас заголовки на запитання, які спонукають читача до прочитання. В україномовних рубриках відсутнім є підпункт про останній перегляд інструкції. Німецькомовні інструкції до лікарських засобів містять таку інформацію і згідно з визначеними законами оновлюють її раз на декілька років.

Отже, наше дослідження показало, що всі вище перераховані відмінності в інструкціях пов'язані саме з необхідністю дотримання цих вказівок та норм. Нижче ми детальніше проаналізуємо частотність слів у німецькомовних та україномовних інструкції до медичних препаратів, покажемо, як змінювалися інструкції в Німеччині протягом років і продемонструємо стиль україномовних інструкцій до застосування лікарських засобів.

3.2. Порівняння частотності слів у німецькомовних і україномовних інструкціях до медичних препаратів

Лексика в німецькомовних та україномовних інструкціях, як і в будь-якому інформативному тексті, відіграє дуже важливу роль. Завдання словникового складу кожної інструкції полягає в тому, щоб зрозуміло пояснити читачеві в тексті, як правильно приймати препарат, в яких дозах, які протипоказання чи побічні ефекти він має.

Майже в кожній інструкції використовується певна кількість термінів, які з певною періодичністю повторюються в тексті.

Варто зауважити, що в німецькомовних інструкціях до застосування лікарських засобів конкретна термінологія вживається значно частіше, ніж в україномовних. Однак трапляються випадки, коли, навпаки, першість беруть українські інструкції.

На першому етапі нашого дослідження шляхом генерування всіх термінів, які використовувалися у обох варіантах анотацій, ми обрали 112 німецьких та українських лексем (з-поміж яких: 85 іменників, 17 дієслів, 8 прикметників, 2 прислівника, 1 скорочення). На другому етапі нами було обрано 15 частовживаних слів, які й становлять основу дослідження.

Таблиця 3.1

**Частотність використання слів у німецькомовному та
україномовному варіанті**

Термін німецькою	Частотність вживання	Термін українською	Частотність вживання
Arzt	174	лікар	15
Nebenwirkung	156	побічний ефект	11
Apotheke	57	аптека	не використовується
Fragen	102	запитувати	не використовується
Reaktion	30	реакція	38
Risiko	11	ризик	21
Krankenhaus	4	лікарня	не використовується
Ergebnisse	3	результат(и)	6

Farbstoff	3	фарбник	не використовується
Gesundheit	3	здоров'я	не використовується
Beachten	53	дотримуватися / брати до уваги	3
informieren / melden / anzeigen	30	повідомляти	1
Vergessen	42	забувати	не використовується
Lesen	38	читати / прочитати	не використовується
Bemerken	52	помічати	не використовується

1. Слово *Arzt* (вживається 174 рази) – в українському варіанті «лікар» (лише 15 разів). Ми бачимо істотну різницю у частотності вживання цієї лексики в німецькомовному та україномовному форматах. У німецьких інструкціях найчастіше використовується поєднання *Arzt oder Apotheker*.

Wenn Sie Nebenwirkungen bemerken, wenden Sie sich an Ihren Arzt oder Apotheker.

В українському ж варіанті все навпаки, рішення приймає тільки лікар:

Препарат рекомендований для застосування дітям від народження за призначення лікаря.

Згідно з «Pharmazeutische Zeitung», у німецькомовних інструкціях виробники пропонують звернутися за допомогою до лікаря або аптекаря залежно від виду препарату та його особливостей. Якщо людині, яка раніше приймала певні ліки, через деякий період необхідно повторити курс лікування, то в такому випадку можна звернутися до аптекаря. При прийомі безрецептурних ліків фармацевт, який має спеціальну освіту, стає єдиним компетентним спеціалістом для пацієнта та бере на себе важливу

консультативну і контрольну функцію. Однак на законодавчому рівні аптекар не має права проводити ніякого лікування, може лише порадити [41]. Якщо пацієнту потрібні медикаменти, які не продаються без рецепту, тоді необхідно звернутися до лікаря.

2. Іменник *Nebenwirkung* використовується 156 разів, а в українському варіанті його відповідник *побічний ефект* – лише 11. Одна із причин частовживаності даного терміну в німецькомовних анотаціях полягає в тому, що традиційно вони розпочинаються із питань (анонсу рубрик інструкції), в яких розповідається про що далі йтиме мова. Саме в них вперше вживається це слово і воно може повторюватися з вказівкою на посилення назви підпункту у всьому тексті, зокрема:

*Avelox kann eine sehr schnell verlaufende und schwere Leberentzündung bis hin zum lebensbedrohlichen Leberversagen verursachen (einschließlich Todesfälle, siehe Abschnitt 4. Welche **Nebenwirkungen** sind möglich?).*

Через часте вживання терміну *Nebenwirkung* автори інструкції хочуть зосередити увагу пацієнта на можливих побічних діях. Наприклад:

Wenn Sie Nebenwirkungen bemerken, wenden Sie sich an Ihren Arzt oder Apotheker. Dies gilt auch für Nebenwirkungen, die nicht in dieser Packungsbeilage angegeben sind.

В українському ж варіанті термін «**Побічні ефекти**» згадується лише поодинокі:

Нижче наведено побічні ефекти, отримані на підставі всіх клінічних досліджень із застосуванням моксифлоксацину 400 мг.

3. Слово *Apotheke* в німецьких інструкціях згадується 57 разів, в українських – лексема *аптека* не відтворюється взагалі. Закономірність цього явища полягає в тому, що в Німеччині більшість препаратів продається лише в аптеках, тому купити лікарський засіб без рецепту просто так не можливо. Тому так часто і вживається в німецькому варіанті слово *Apotheke*:

Sie haben in Ihrer Apotheke das homöopathische Arzneimittel Angin-Heel SD Tabletten gekauft.

На відміну від німецької фармацевтичної галузі, ліки в Україні можна купити також у різних дистриб'юторів. Тому термін «*аптека*» і не вживається.

4. Дієслово *fragen* вживається в анотаціях 102 рази. Натомість, у вітчизняних інструкціях відповідник не використовується взагалі. Німецькі листки-вкладиші традиційно вирізняються своїм закликом до пацієнта: необхідно спочатку уважно прочитати та звернутися у разі потреби до лікаря чи аптекаря. Також ми бачимо, що дієслово вживається в *Imperativ*:

Bitte fragen Sie bei Ihrem Arzt oder Apotheker nach, wenn Sie sich nicht ganz sicher sind. Fragen Sie Ihren Arzt oder Apotheker, wenn Sie weitere Informationen oder einen Rat benötigen.

Оскільки елементів такого монологу «Пацієнт-Інструкція» та постійного заклику до уточнення інформації в лікаря чи фармацевта в українському варіанті немає, то дієслово є відсутнім.

5. Частотність терміну *Reaktion* становить 30, а українського відповідника *реакція* – 38. Як бачимо, різниця між двома варіантами є не дуже великою, але і для цього явища є своє пояснення. Як бачимо, у країні-виробника під час прийому препарату пацієнтами було виявлено менше різних реакцій на препарати:

In einigen Fällen traten die Reaktionen nach Reexposition erneut mit z.T. zunehmendem Schweregrad auf.

В українському ж варіанті дане слово може вживатися частіше, оскільки було виявлено більше реакцій на медичний препарат:

Реакції у місці інфузії. Реакції з боку шкіри, слизових оболонок.

6. Іменник *Risiko* використовувався 11 разів, а в українському варіанті «*ризик*» – було вжито 21 раз. Незважаючи на те, що німці дуже педантичні, вони не вираховують у відсотках вірогідність ризику для людини, тому цей термін згадують не так часто :

Das Risiko für Entzündungen und Risse der Sehnen ist bei älteren Patienten oder bei älteren Patienten oder bei gleichzeitiger Behandlung mit kortikosteroidhaltigen Arzneimitteln erhöht.

В українському варіанті інструкції спостерігаємо наявність встановленої відносної частотності у відсотках щодо ризиків, які можуть виникнути у разі прийому цього препарату:

....відмічалось у 5 (0,5 %) пацієнтів з групи, що отримувала ривароксабан (n=978), та у 5 (1,0 %) пацієнтів з групи, що лікувалась антагоністом вітаміну К (n=492; відносний ризик 0,50; 95% ДІ 0,15-1,73; модифікована популяція пацієнтів, яким було призначене лікування). Масивні кровотечі спостерігались у 6 (0,6 %) і 4 (0,8 %) пацієнтів, відповідно, в групах лікування ривароксабаном (n=988) та антагоністом вітаміну К (n=499) (відносний ризик 0,76; 95 % ДІ 0,21-2,67; вибірка для оцінки безпеки).

7. Іменник *Krankenhaus* використовується в німецькомовних інструкціях 4 рази, в українському форматі взагалі не вживається. Нами було досліджено, що в німецькомовному варіанті термін *Krankenhaus* вжито у **Genitiv**, після якого завжди йде прикметник *erworbene*:

Außerhalb des Krankenhauses erworbene Lungenentzündung (Pneumonie), ausgenommen schwere Fälle: 10 Tage.

Згідно з статистичними даними, в Німеччині кожного року на звичайну пневмонію хворіють від 40000-50000 людей. Окрім того вирізняють такий різновид цієї недуги як нозокоміальна пневмонія, яка є набутою в лікарні і зазвичай має набагато гірший прогноз, ніж позалікарняна інфекція. Даний тип пневмонії становить дві третини смертельних інфекцій, отриманих в медичних закладах [54]. На нашу думку, використання слова *Krankenhaus* авторами німецькомовних інструкцій зосереджує увагу пацієнтів на існуванні ще одного небезпечного різновиду запалення легень.

8. Термін *Ergebnisse* в німецькому варіанті інструкцій вживається 3 рази, у той час як в українському відповіднику *результат(и)* – 6. Звичайно, така різниця у частотності не є великою, але все ж таки ми помітили цікавий момент: У більшості випадків німецькомовного варіанту слово *результат* використано або в позитивному, або в негативному значенні:

Negative Ergebnisse bei Hauttests auf Spättyp-Reaktionen schließen jedoch eine Überempfindlichkeit gegenüber Mesna nicht aus. Positive Ergebnisse bei Hauttests auf Reaktionen vom Soforttyp traten bei Patienten unabhängig von einer vorherigen Exposition gegenüber Mesna.

В українському ж варіанті розповідається загалом про різні результати, не акцентуючи увагу на їх розподілі між позитивними та негативними:

Результати досліджень на тваринах вказують на репродуктивну токсичність (див. розділ «Фармакологічні властивості»).

9. У німецькомовних інструкціях іменник *Farbstoffe* зафіксовано нами 3 рази, в українському варіанті це слово взагалі не виявлене.

Європейські фармацевтичні компанії є відповідальними перед законом, тому не звикли приховувати від своїх пацієнтів всю інформацію. Зокрема це і пояснює застосування терміну *Farbstoffe* в анотаціях:

Die sonstigen Bestandteile sind: Ethanol 96 %, Hartfett, Sojaöl (Ph. Eur.), hydriertes Rizinusöl, Ethylvanillin, 1-(4-Methoxyphenyl)ethanon, alpha-Tocopherol, Gelatine, Farbstoffe E 171, 172, Natriumdodecylsulfat, gereinigtes Wasser.

Щодо ситуації в Україні, то у нас немає такого закону, який зобов'язує називати фарбники. Тому фармацевтичні компанії можуть різними способами приховати інформацію про фарбники та небезпечні для організму пацієнта речовини.

10. Слово *Gesundheit* в німецькому варіанті використовується 3 рази, проте в українських анотаціях його відповідник «здоров'я» взагалі не згадується. Найчастіше у проаналізованих інструкціях це слово вживається в галузі психічного здоров'я:

Es ist möglich, dass Probleme mit Ihrer psychischen Gesundheit auftreten, auch wenn Sie Chinolon-Antibiotika, einschließlich Avelox, zum ersten Mal anwenden.

В українському варіанті фахівці не вживають термін «психічне здоров'я», а використовують у фаховій термінології – «психічний стан». Однак в

інструкціях, які ми аналізували за допомогою корпусного менеджера AntConc, даного слова не знайдено.

11. Заключними словами, які ми загалом проаналізували стали дієслова *beachten* (53 рази) – *дотримуватися або брати до уваги* (3 рази); *informieren / melden / anzeigen* (30 разів) – *повідомляти* (1 раз); *bemerken* (52 разів), *vergessen* (42 разів), *lesen* (38 разів). Усі ці дієслова використано для зосередження уваги пацієнта на ретельному прочитанні інструкції, при необхідності обов'язковому зверненні до лікаря або повідомлення фахівця про свій стан. Тобто, всіх разом таких дієслів у німецьких інструкціях було 215, а в українському варіанті лише 6. Перейдімо до прикладів:

Vor der Einnahme von Avelox beachten Sie bitte folgendes. In diesem Fall informieren Sie bitte umgehend Ihren Arzt, bevor Sie die Behandlung mit Avelox fortsetzen. Sie können dabei helfen, indem Sie jede auftretende Nebenwirkung melden. Wenn Sie bemerken, dass Sie einen vorübergehenden Verlust des Sehvermögens oder schmerzende Augen insbesondere bei Lichteinfall haben, konsultieren Sie sofort einen Augenarzt. Wenn Sie die Einnahme von Xarelto vergessen haben. Lesen Sie die gesamte Packungsbeilage sorgfältig durch.

В україномовних інструкціях автори використовують безособовий стиль подачі інформації, відсутнім також є діалог-скерування людини щодо правильного прийому ліків. Однак, дієслова на зразок *дотримуватися*, *повідомляти* є поодинокими:

Необхідно дотримуватися обережності при призначенні ривароксабану пацієнтам, які одночасно застосовують НПЗЗ. Медичні працівники повинні повідомляти про будь-які підозрювані побічні реакції.

Зроблений порівняльний аналіз засвідчив, що більшість досліджених нами слів найчастіше повторюються в німецькомовній інструкції препарату **Авелокс**, а в українському варіанті – найбільше проаналізованих слів було помічено у медичній інструкції до препарату **Ксарелто**.

Окрім цього, ми виявили, що в кожній інструкції використовують згадку про назву препарату. Дослідження показало, що найменування лікарських

засобів частіше повторюються у німецькому варіанті (Додаток Д), аніж в українському (Додаток Е). Зокрема, середнє арифметичне вживання назв препаратів в німецькомовному варіанті – 31, а в україномовному – лише 8. Така різниця у цифрах може свідчити про те, що під назвою самого препарату знаходиться прихована реклама, тобто, спостерігаємо своєрідний маркетинговий хід від компанії-виробника.

У 2005 році було ухвалено рішення про те, що кожна країна ЄС зобов'язана надавати результати щодо оцінювання медичної інструкції пацієнтами. Перше таке дослідження на тему «Чи читають пацієнти інструкції для застосування лікарських засобів» було проведено у тому ж 2005 році науковим інститутом загального медичного страхування у Німеччині. Опитування показало, що перед використанням препарату листок-вкладиш читає дві третини людей, одна третина була шокована від прочитаної інформації і ще частина пацієнтів припинила або взагалі не приймала ліків [51].

Через 6 років після запровадження вказівок щодо зрозумілості прочитання інструкцій до медичних засобів було проведено нове дослідження [51]. Під час даного дослідження було розглянуто 20 інструкцій до безрецептурних лікарських засобів, які входили до рейтингу найбільш продаваних ліків у 2010 році. Як відомо, при прийомі такого типу медичних препаратів пацієнти залежать лише від інформації, яка знаходиться в інструкціях, оскільки ніяких розмов з лікарем чи фармацевтом немає. Воно засвідчило позитивний результат введених в дію директив, проте, відзначило, що залишалося на той момент ще багато можливостей для покращення читабельності анотацій для пацієнтів.

Ще одне опитування було проведено серед лікарів, фармацевтів і юристів у 2013 році, щоправда, темою цього разу стало розуміння побічних дій препаратів. Незважаючи на їх професійні обов'язки, результати аналізу показали, що лише деякі респонденти змогли визначити частоту побічних дій у відсотках. Що стосується людей з вадами зору та сліпих, то власники

реєстраційного посвідчення повинні забезпечити таких пацієнтів доступним для них форматом.

У 2015 році федеральна земля Саарланд подала резолюцію до Бундесрату щодо покращення читабельності інструкцій до лікарських засобів. Уже в 2016 році було затверджено дану постанову, згідно з якою федеральний уряд зобов'язаний разом з федеральними органами вивчити питання про те, яким чином зробити листок-вкладиш зручним та зрозумілим для пацієнтів. Згодом і в ЄС було прийнято рішення щодо розробки плану, як покращити читабельність медичних інструкцій [51].

Як бачимо, актуальна структура німецьких листків-вкладишів обумовлена ґрунтовними дослідженнями федерального уряду, на основі яких і ухвалили постанови щодо поліпшення структури інструкцій до лікарських засобів. Незважаючи на те, що в Україні також проводять різні анкетування щодо зрозумілості та читабельності медичних інструкцій (опитано 301 відвідувача аптеки м. Одеси), як правило, справа до затвердження директив на законодавчому рівні не доходить. Про впевненість в тому, що частина відомостей в інструкціях до ліків є марною для хворого, або про слідування чітким приписам і рекомендаціям фахівців повідомили майже по одній п'ятій опитаних. Понад однієї десятої респондентів скаржаться на неможливість зрозуміти суть розділів, які їх цікавлять, а також на брак часу. Одну двадцяту пацієнтів страшить занадто великий масив інформації медичних інструкцій. Для незначної частини опитаних причиною читання пацієнтами лише окремих розділів є незадовільний шрифт, нечітка рубрикація, зацікавленість власне цими розділами [30].

Питання комунікативної точності інструкцій до медичних препаратів є дуже важливим, оскільки від того, чи усвідомить даний текст людина, значною мірою залежатиме, чи буде успішним застосування ліків. Коли інструкції нескладні і написані у гуманістичному активному стилі, як це в німецьких інструкціях то їх більше читають і краще розуміють. Окрім цього, у 2007 році, було замінено звичні для нас заголовки до медичних інструкцій, такі як

«*Gegenanzeigen*», «*Wechselwirkungen*» на запитання «*Was müssen Sie vor der Einnahme beachten?*» [43].

Що стосується українських інструкцій, у них використовується безособовий та формальний стиль, саме тому їм справді бракує гуманістичного підходу до кожного пацієнта.

Порівняймо:

Nehmen Sie nicht die doppelte Dosis ein, wenn Sie die vorherige Einnahme vergessen haben. Bitte sprechen Sie mit Ihrem Arzt, wenn Sie unsicher sind, ob Sie zu einer der unten aufgeführten Patientengruppen gehören. Heben Sie die Gebrauchsinformation auf. Vielleicht möchten Sie diese später nochmals lesen.

Протипоказання. Підвищена чутливість до будь-якого з компонентів препарату. Якщо симптоми захворювання не зникають після 1 тижня лікування або виникла задишка, гарячка, гнійні або криваві мокротиння, слід звернутися до лікаря.

Відома німецька перекладознавиця Крістіане Норд представляє у своїх численних працях чотирьохфункціональну модель комунікації, яка є своєрідним поєднанням моделей функцій мови Карла Бюлера та Романа Якобсона. Як зазначає науковиця, до неї входять фатична, експресивна, апелятивна та референтна функції.

Фатична функція відповідає за канал комунікації, за його початок та кінець, а також за збереження його відкритим протягом усієї комунікативної взаємодії.

Експресивна функція пов'язана з вираженням емоцій або оцінками мовця, за допомогою конотацій.

Апелятивна функція спрямована на те, щоб змусити адресата виразити певну реакцію або подальші дії.

Референтна функція відповідає за передачу інформації про предмети і явища в поза лінгвістичному світі [49].

Застосувавши цю модель до німецькомовних інструкцій до лікарських засобів, ми можемо сказати, що в них представлені **інформативна**

(наголошення уваги пацієнта на дозуванні препарату; зауваження щодо звернення до лікаря, якщо виникли якісь побічні реакції), **фатична** (діалог з пацієнтом; постійне звернення до нього; дієслова, які спонукають людину прочитати уважно інструкцію), **апелятивна** (заклик людини до дій чи якоїсь реакції). Наприклад:

Wenn eine der aufgeführten Nebenwirkungen Sie erheblich beeinträchtigt (фатична) oder Sie Nebenwirkungen bemerken, die nicht in dieser Gebrauchsinformation angegeben sind, informieren Sie bitte Ihren Arzt oder Apotheker (апелятивна). Lesen Sie die gesamte Packungsbeilage sorgfältig durch, bevor Sie mit der Anwendung dieses Arzneimittels beginnen, denn sie enthält wichtige Informationen (інформативна).

На противагу німецькомовним, україномовні інструкції демонструють **лише інформативну функцію**:

При запальних захворюваннях нирок слід обов'язково проконсультуватися з лікарем. Особливої уваги потребує прийом препарату у пацієнтів з гастритом або функціональною диспепсією (так званий «чутливий шлунок»).

Отже, наш порівняльний аналіз німецькомовних та україномовних інструкцій до ліків показав, що українські інструкції до медичних препаратів перебувають у застарілій стилістичній парадигмі, яка не є орієнтованою на людину. Вони функціонують як необхідний формальний юридичний документ. У німецькомовних же інструкціях виробники дбають про свого пацієнта та його здоров'я, тому ведуть постійний діалог з людиною.

3.3 Синтагматико-синтаксичний аналіз німецькомовних та україномовних інструкцій до лікарських препаратів

Вагомим чинником, на який людина звертає увагу при прочитанні та усвідомленні будь-якого тексту, є кількість компонентів у реченні. Така ознака свідчить про рівень інформативності певного матеріалу. Варто зауважити, що від складності передачі інформації залежить кількість компонентів у реченні.

У нашому дослідженні за основу ми обрали визначення науковця О. С. Мельничука, на думку якого «речення – це основна знакова одиниця мовлення, яка формується з мовних знаків нижчого порядку (лексичних, фразеологічних і синтаксичних) і відзначається внутрішньою цілісністю і зовнішньою автономністю, виступаючи поза контекстом у ролі закінченого відрізка мовлення і виділяючись у контексті на єдиному рівні членування» [31].

Німецька спеціалістка з онлайн-маркетингу Вальбурга Вольтерс визначає такі норми для зрозумілості тексту:

1. Показником адекватного сприйняття людиною тексту є наявність 15-20 слів у реченні. Але короткі речення самі по собі не дають хорошого тексту. Зокрема, німецьке агентство друку (DPA – Deutsche Presse-Agentur) надає своїм співробітникам конкретну інформацію щодо того, скільки слів повинен містити текст: 20 слів – верхня межа бажаного, 30 слів – межа допустимого.
2. 60-80 символів в рядку є оптимальними для гарної читабельності. Якщо ширина рядку тексту збільшується, то коли людина читає текст, вона втомлюється і перестає читати його.
3. В автора тексту є 350 символів або 20 секунд, щоб привернути увагу читача до написаної інформації. Після прочитання 350 символів людина повинна відчувати звернення до себе, знати, про що йде мова у абзаці, і віднайти для себе відповідь на питання чи варто їй читати далі [61].

Цей параметр також є важливим і для наших інструкцій. Зокрема, він згадується безпосередньо у вказівках щодо зручності прочитання маркування та самих інструкцій до застосування лікарського засобу від Європейської комісії [56]. Як зазначається, далеко не всі пацієнти здатні розуміти медичну термінологію, тому в інструкціях варто застосовувати прості слова, які будуть зрозумілі кожному. Так само, не рекомендується використовувати довгі речення. Щодо абзаців, то не варто їх робити більше 6 підпунктів, оскільки це може заплутати пацієнта. Більше того, за рекомендаціями Європейської

комісії важливим є оформлення структури інструкції в порядку частотності побічних ефектів, для того, щоб люди з певних груп ризику були проінформовані.

Наше порівняльне дослідження засвідчило, що середня довжина речень у медичних інструкціях є майже однаковою: у німецькомовних інструкціях вона становить – 15,31 (діапазон від 12–22 слів) а, в україномовних – 15,38 (діапазон від 11–20 слів) (Додаток Ж).

Існує також і шкала Райнерса [57, 221], відповідно до якої визначається ступінь розуміння людиною тексту:

- А. Речення, які містять від 1 до 13 слів – ті, які «дуже легко зрозуміти».
- В. Від 14 до 18 слів – ті, які «легко зрозуміти».
- С. Більше ніж 19 слів – «зрозумілі».
- Д. Від 25 до 30 слів – ті, які «важко зрозуміти».
- Е. Від 30 та більше слів – ті, які «дуже важко зрозуміти».

Як бачимо, наші інструкції до лікарських засобів потрапляють до декількох класифікацій одразу – від тих які, «дуже легко зрозуміти», до тих, які є «зрозумілими». Те ж саме і стосується україномовних інструкцій до медичних препаратів.

Окрім кількості слів у реченні, на їх фактичну довжину впливає кількість букв у словах. Як показує наш аналіз, в середньому слова як в україномовних, так і в німецькомовних інструкціях мають від 6 до 7 літер.

Отже, можемо зробити висновок, що за параметрами довжини речень та слів як німецькомовні, так і україномовні інструкції до медичних препаратів є однаково читабельними. Однак, звісно, для досягнення кращої читабельності потрібно аналізувати кожну конкретну інструкцію та покращувати ті, які мають гірші синтаксичні параметри.

Також за допомогою корпусного менеджера AntConc ми визначили частотні словосполучення у наших інструкціях до медичних препаратів. Нами було розглянуто 66150 німецькомовних та 85026 українських N-грами.

N-грами (або сполучення слів) – це послідовність елементів (цифр, слів, літер). У контексті текстових корпусів N-грами зазвичай використовують для визначення сполучуваності слів. Існують такі поняття, як уніграма – одне слово, біграма – послідовність двох слів, триграма – послідовність з трьох слів [60].

Найчастотнішою біграмою у німецькомовних інструкціях є *wenn Sie* (використовується 322 рази). В українськомовних же найбільш поширеною біграмою є *на добу* (застосовується 20 разів) (Додаток 3).

Як ми бачимо, серед особливостей N-грамів у німецькомовних інструкціях до лікарських засобів присутнє особисте звернення до пацієнта за допомогою N-грами *wenn Sie*. Також це виражається і у реченнях за допомогою *Imperativ* (*wenden Sie, informieren Sie, fragen Sie*). Окрім цього, в німецькомовних інструкціях вживається і триграм *Arzt oder Apotheker*, який ми вже вище досліджували (див. підрозділ 3.2):

Wenn Sie Nebenwirkungen bemerken, wenden Sie sich an Ihren Arzt oder Apotheker. Sie dürfen Avelox nicht einnehmen, wenn Sie schwanger sind oder stillen. Wenn Sie schwanger sind oder stillen, oder wenn Sie vermuten, schwanger zu sein, oder beabsichtigen, schwanger zu werden, fragen Sie vor der Einnahme dieses Arzneimittels Ihren Arzt oder Apotheker um Rat. Falls Sie während der Behandlung Herzklopfen oder einen unregelmäßigen Herzschlag feststellen, informieren Sie bitte sofort Ihren Arzt.

В українських ж інструкціях до медичних препаратів використовується безособова форма, яка не передбачає звернення до пацієнта.

Отже, незважаючи на те, що за синтаксичними параметрами читабельності німецькомовні та українськомовні інструкції до ліків є дуже схожими, N-грами показують, що німецькі інструкції спрямовані на те, щоб читачі якомога легше зрозуміли, сприйняли та співвіднесли інформацію з власними діями, у той час як українські інструкції виконують скоріше юридичну та формальну функцію.

Висновки до 3-го розділу

Головним постачальником ліків в Україну є Німеччина. Після імпортування в Україну німецького препарату відбувається етап реєстрації (перереєстрації) медичних засобів.

Значну роль у впровадженні німецькомовних інструкцій до лікарських засобів на український ринок відіграє явище адаптації. **Адаптація** – це тип перекладу з домінантною прагматичною настановою та орієнтацією на стереотипи очікування носіїв мови реципієнта й культури-реципієнта. Зміст україномовних інструкцій відповідає нормативним законам, яких необхідно дотримуватися перекладачеві. У 2010 році було опубліковано Методичні рекомендації з упорядкування і затвердження інструкцій до ліків.

Завдання кожної інструкції полягає в тому, щоб зрозуміло пояснити читачеві в тексті, як правильно приймати препарат, в яких дозах, які протипоказання чи побічні ефекти він має.

Актуальна структура, прагматична спрямованість та стиль викладу німецьких інструкцій є результатом тривалої роботи спеціалістів із дослідження читабельності та зрозумілості текстів інструкцій для їх читачів. Відповідні соціологічні дослідження тривають з 2005 року і зумовили затвердження в ФРН низки директив, що регулюють шляхи забезпечення дотримання зрозумілого та орієнтованого на пацієнта стилю викладу інформації в медичних інструкціях. Схожою є і політика щодо змісту та стилю написання інструкцій до медичних препаратів і в ЄС загалом.

Структура та зміст українських версій медичних інструкцій повністю регламентується вже згаданими вище Методичними рекомендаціями.

Структурне та лексико-синтаксичне дослідження корпусів інструкцій показало, що німецькомовні інструкції нескладні і написані у гуманістичному стилі, тому їх краще розуміють пацієнти, а в україномовних використовують пасивні безособові конструкції – їм бракує людиноцентрованого підходу.

За моделлю комунікації німецької перекладознавиці Крістіане Норд комунікація практично реалізується через чотири основні функції: фатичну,

експресивну, апелятивну та референтну функції. Проведений у роботі аналіз показав, що німецькомовним інструкціям до лікарських засобів притаманні **інформативна** (наголошення уваги пацієнта на дозуванні препарату), **фатична** (діалог з пацієнтом), **апелятивна** (заклик людини до дій чи якоїсь реакції) функції, україномовним же – лише **інформативна функція**.

Дослідження засвідчило, що українські інструкції до лікарських засобів сформовані у застарілій стилістичній парадигмі, яка не є орієнтованою на пацієнта. У німецькомовних же інструкціях виробники ведуть постійний діалог з людиною, звертаються безпосередньо до неї, формулюють рубрики у вигляді зрозумілих для пацієнтів запитань, дбаючи таким чином про зрозумілість тексту інструкції для пацієнта.

Вагомим чинником, на який людина звертає увагу при прочитанні та усвідомленні будь-якого тексту, є кількість компонентів у реченні. Не всі пацієнти можуть розуміти медичні терміни, тому згідно з рекомендаціями Єврокомісії слід застосовувати прості слова, не використовувати довгі речення та не робити абзаци більше 6 підпунктів. Більше того, за рекомендаціями Європейської комісії важливим є оформлення структури інструкції в порядку частотності побічних ефектів, для того, щоб люди з певних груп ризику були проінформовані.

Згідно зі шкалою Райнерса, за ступенем розуміння людиною тексту речення поділяються на: 1) ті, які дуже легко зрозуміти (1–13 слів); 2) ті, які легко зрозуміти (14–18 слів); 3) зрозумілі (більше 19 слів); 4) ті, які важко зрозуміти (25–30 слів); 5) ті, які дуже важко зрозуміти (30 і більше слів). Середня довжина речень у медичних інструкціях є майже однаковою: у німецькомовних інструкціях вона становить 15,31 а, в україномовних – 15,38.

Таким чином, німецькомовні та українськомовні інструкції до медичних препаратів є схожими за синтаксичними параметрами читабельності. Однак, сполучення слів (N-грами) вказують на те, що німецькомовні інструкції простіші для сприйняття та співвіднесення інформації з діями, у той час як україномовні інструкції виконують скоріше юридичну та формальну функцію.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Матеріалом даного дослідження стали корпуси текстів німецькомовних та україномовних інструкцій до медичних препаратів. Лінгвістичні корпуси – сукупність текстів, наявних в електронному форматі та поєднаних за допомогою певних ознак (мова, автор, жанр, час створення тощо) в систему з пошуковим механізмом (конкорданс).

Використання корпусів відкриває перед лінгвістами нові перспективи: воно дозволяє якісно проводити емпіричні розвідки, визначати частотність певних мовних явищ та їх дистрибуцію, лексичну сполучуваність та інші параметри, які роблять лінгвістичні дослідження більш об'єктивними та обґрунтованими.

Структура німецькомовних та україномовних інструкцій різниться між собою. Так, в німецькомовних інструкціях налічується зазвичай 13 рубрик, тоді як в україномовних – 18. На відміну від україномовних інструкцій, в німецькомовних відсутніми є такі рубрики, як: *Передозування*, *Упаковка*, *Категорія відпуску*. Щодо україномовних інструкцій, то у них немає таких розділів, як: *Запитання, на які пацієнт зможе відповісти після прочитання інструкції* та *Останнє оновлення інструкції*. Рубрики в німецькомовних інструкціях оформлюють за допомогою питань-звернень, а в україномовних – використовують іменникові звороти.

Для того, щоб створити україномовні версії німецькомовних інструкцій до лікарських засобів, перекладач використовує процес адаптації, зорієнтований на те, щоб інструкція українською мовою задовольняла всі нормативні вимоги. В Україні затверджені методичні рекомендації та спеціальні нормативні закони, яких необхідно дотримуватися при адаптації медичних інструкцій.

Завдання тексту кожної інструкції полягає в тому, щоб зрозуміло пояснити читачеві в тексті, як правильно приймати препарат, в яких дозах, які протипоказання чи побічні ефекти він має. Німецькомовні інструкції більш зрозумілі для пацієнтів, оскільки конструкції у них є легкими для сприйняття

та їм притаманний гуманістичний стиль. Натомість україномовні інструкції складніші для розуміння, оскільки укладені у безособовому пасивному стилі.

При прочитанні та усвідомленні інструкції важливу роль для людини відіграє кількість компонентів у реченні. Існують рекомендації, створені Єврокомісією, згідно з якими в інструкціях не слід використовувати довгі речення, робити абзаци більше 6 підпунктів. Натомість варто оформлювати структуру інструкції в порядку частотності побічних ефектів. Середня довжина речень у німецькомовних інструкціях становить від 15,31, а в україномовних – 15,38. Згідно зі шкалою Райнерса, цей показник для обох мов є прийнятним.

Дослідження частотності слів та N-грамів корпусів обох мов свідчить, що німецькомовним інструкціям притаманні три з чотирьох основних комунікативних функцій: інформативна, апелятивна та фатична, у той час як в українських представлена лише інформативна.

У ході дослідження також було виявлено, що в Україні не вистачає соціологічних досліджень, які б визначали читабельність і зрозумілість україномовних інструкцій до лікарських засобів. Такі дослідження можуть допомогти поліпшити мовну сторону медичних інструкцій і тим самим підвищити їхню ефективність.

Отже, наше дослідження засвідчило, що в деяких аспектах, а саме в параметрах середньої довжини речень та слів, німецькомовні та україномовні інструкції до лікарських засобів є схожими. Однак, вони різняться за структурою, частотністю слів та словосполучень та стилем звертання до реципієнта. Загалом наповнення тексту німецькомовних націлене на сприйняття інформації пацієнтом, україномовні ж інструкції спрямовані більше на відповідність формальним вимогам відповідних нормативних документів.

ZUSAMMENFASSUNG

Das Forschungsmaterial der vorliegenden Arbeit bestand aus Texten deutschsprachiger und ukrainischsprachiger Packungsbeilagen für Arzneimittel. Sprachkorpus ist eine Sammlung von Texten, die im elektronischen Format und in einheitlicher Form (Sprache, Autor, Genre, Erstellungszeit usw.) vorliegen und mit spezieller Software bearbeitet werden können.

Die Verwendung von Korpora eröffnet den Linguisten neue Perspektiven: es ermöglicht die qualitative Durchführung empirischer Forschungen, die Bestimmung der Häufigkeit bestimmter sprachlicher Phänomene und ihrer Verteilung, die lexikalische Kompatibilität und anderer Parameter, die die Sprachforschung objektiver und gerechtfertigter machen.

Die Struktur der deutsch- und ukrainischsprachigen Packungsbeilagen ist unterschiedlich. In deutschsprachigen Packungsbeilagen gibt es normalerweise 13 Überschriften, in ukrainischsprachigen – 18. Im Gegensatz zu ukrainischsprachigen Packungsbeilagen gibt es in deutschsprachigen keine Überschriften wie: ***Überdosierung, Verpackung, Abgabekategorie***. Die ukrainischsprachigen Packungsbeilagen enthalten keine Abschnitte wie: ***Fragen, die der Patient nach dem Lesen der Packungsbeilagen beantworten kann*** und ***der letzten Aktualisierung der Packungsbeilage***. Die Überschriften in den deutschsprachigen Packungsbeilagen werden mit Fragen erstellt, und in den ukrainischsprachigen Packungsbeilagen wird das Substantiv der Reihe nach verwendet.

Um ukrainischsprachige Versionen von deutschsprachigen Packungsbeilagen für Arzneimittel zu erstellen, verwendet der Übersetzer den Anpassungsprozess, um sicherzustellen, dass die ukrainischsprachige Packungsbeilage für Arzneimittel alle gesetzlichen Anforderungen erfüllt. In der Ukraine wurden methodische Empfehlungen und spezielle gesetzliche Vorschriften verabschiedet, die bei der Anpassung Packungsbeilagen beachtet werden müssen.

Die Aufgabe des Textes jeder Packungsbeilage ist es, dem Leser im Text deutlich zu erklären, wie das Arzneimittel richtig eingenommen wird, in welchen Dosen, welche Gegenanzeigen oder Nebenwirkungen der Gebrauch des

Arzneimittels hat. Deutschsprachige Packungsbeilagen sind verständlicher für Patienten, da sie leicht zu lesen sind und einen humanistischen Stil haben. Die ukrainischsprachigen Packungsbeilagen sind im Gegenteil schwer zu verstehen, da sie in einem unpersönlichen passiven Stil erstellt sind.

Beim Lesen und Verstehen der Packungsbeilagen spielt für den Leser die Anzahl der Komponenten in einem Satz eine wichtige Rolle. Es gibt Empfehlungen der EU-Kommission, nach denen die Packungsbeilagen keine langen Sätze verwenden sollten, Absätze sollen nicht mehr als 6 Unterabschnitten haben. Es lohnt sich jedoch, die Struktur der Packungsbeilage in der Reihenfolge der Häufigkeit der Nebenwirkungen auszufüllen.

Die durchschnittliche Länge des Satzes in deutschsprachigen Packungsbeilagen beträgt 15,31. Für ukrainische Packungsbeilagen ist dieser Wert 15,38. Nach der Rainers-Skala ist dieser Indikator für beide Sprachen akzeptabel.

Die Forschung der Häufigkeit von Wörtern und N-Gramms in beiden Sprachen zeigt, dass in deutschsprachigen Packungsbeilagen drei der vier wichtigsten Kommunikationsfunktionen vertreten sind: informative, appellative, phatische, während ukrainischsprachigen Packungsbeilagen nur informative Funktion eigen ist.

Die Forschung ergab auch, dass es in der Ukraine nicht genügend soziologische Studien gibt, die die Lesbarkeit und Verständlichkeit von ukrainischsprachigen Packungsbeilagen für Arzneimittel bestimmen. Solche Forschungen könnten dazu beitragen, die sprachliche Seite der Packungsbeilagen zu verbessern und dadurch ihre Wirksamkeit zu erhöhen.

Unsere Forschungsarbeit hat also gezeigt, dass in einigen Aspekten, nämlich in den Parametern der durchschnittlichen Länge von Sätzen und Wörtern, die deutschsprachigen und ukrainischsprachigen Packungsbeilagen für Arzneimittel ähnlich sind. Sie unterscheiden sich jedoch in Struktur, Häufigkeit von Wörtern und Phrasen sowie in der Art der Ansprache des Empfängers. Im Allgemeinen steht in den deutschen Packungsbeilagen die Lesbarkeit und Verständlichkeit für die Verbraucher im Vordergrund, während die ukrainischsprachigen Packungsbeilagen

eher darauf abzielen, die formalen Anforderungen der entsprechenden Dokumente und Richtlinien zu erfüllen.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику. М., 2003. 360 с.
2. Брандес М. П., Провоторов В. И. Предпереводческий анализ текста (для институтов и факультетов иностранных языков): Учеб. Пособие. 3-е изд., стереотип. М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. 224 с.
3. Бурова О. Б. Фармацевтический дискурс как лингвокультурный код. Монография. Пятигорск: Пятигорская ГФА, 2008. 286 с.
4. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). URL: <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution> (дата звернення: 16.03.2020)
5. Демська-Кульчицька О. Основи національного корпусу української мови: монографія. К.: Інститут української мови НАН України, 2005. 218 с.
6. Демська-Кульчицька О. Нові напрямки досліджень. 2003. №1(6). 42 с.
7. Експортні горизонти для українських ліків. Економічна правда. 2020. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/farmak/2020/03/16/657996/> (дата звернення: 11.05.2020).
8. Захаров В. П., Богданова С.Ю. Корпусная лингвистика: учебник для студентов гуманитарных вузов. Иркутск, ИГЛУ, 2011. 161 с.
9. Захаров В.П. Корпусная лингвистика: Учебно–метод. пособие. СПб., 2005. 48 с.
10. Звіт щодо відповідності процедури державної реєстрації лікарських засобів в Україні законодавству та стандартам ЄС. URL: <https://www.apteka.ua/article/398942> (дата звернення: 19.03.2020).
11. Індія входить до ТОП-3 найбільших постачальників ліків в Україну. УНН – Українські Національні Новини Інформаційне агенство. 2019. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1800533-indiya-vkhodit-do-top-3-naybilshikh-postachalnikov-likiv-v-ukrayinu> (дата звернення: 11.05.2020).
12. Інструкція по застосуванню та інформація на упаковці ліків. URL: <http://stada.ua/health/drugs/instrukcia-ta-upakovka.html> (дата звернення: 11.03.2020).

13. Карпова О. М. Английская лексикография: учебное пособие. М.: Академия, 2010. 176 с.
14. Корпусна лінгвістика: Моногр. / В. А. Широков, О. В. Бугаков, Т. О. Грязнухіна, О. М. Костишин, М. Ю. Кригін; НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. К.:Довіра, 2005. 472 с.
15. КОРПУС УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. URL: <http://www.mova.info/corpus.aspx?l1=209> (дата звернення: 21.03.2020).
16. Лекції КОРПУСНА ЛІНГВІСТИКА.pptx. URL: https://www.academia.edu/29964719/Лекції_КОРПУСНА_ЛІНГВІСТИКА.pptx (дата звернення: 11.03.2020).
17. Лук'янець Г. Г. Основні напрямки сучасних корпусних досліджень мови та перспективи їх подальшого розвитку. Національний університет харчових технологій ОСНОВНІ. 2012. №44. С. 127–128.
18. Маджаева С. И. Термины в медицинском дискурсе. Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведения. 2011. Вып. 60. № 33(248). С. 92–94.
19. Методичні рекомендації по упорядкуванню і затвердженню інструкцій для медичного застосування лікарських засобів. Міністерство охорони здоров'я України. Державний фармакологічний центр. 2010. С. 18.
20. Міщенко А. Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу. Вінниця: Нова книга, 2013. 448 с.
21. Наказ № 460 «Про внесення змін до Порядку проведення експертизи реєстраційних матеріалів на лікарські засоби, що подаються на державну реєстрацію (перереєстрацію), а також експертизи матеріалів про внесення змін до реєстраційних матеріалів протягом дії реєстрації» від 23.07.2015. Міністерство охорони здоров'я України. Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17.10.2016 року №12452015. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE27655.html (дата звернення: 12.05.2020).

22. Німеччина не залежить від імпорту медичних товарів із Азії - інститут ifo. Deutsche Welle. 2020. URL: <https://www.dw.com/uk/nimechchyna-ne-zalezhyt-vid-importu-medychnykh-tovariv-iz-azii-instytut-ifo/a-53143821> (дата звернення: 12.05.2020).
23. Перхач Р. Т. Термінологія в інструкціях до медичних препаратів: лінгвокогнітивний та лінгвокультурний аспекти : дис. канд. філ. наук : 10.02.15 / Перхач Роксолана-Юстина Тарасівна. Львів, 2017. 272 с.
24. Про лікарські засоби: Проект Закону України від 02.03.2015 № 2162-1. ЛІГА:ЗАКОН. 2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/JH1O21AA?an=3> (дата звернення: 14.05.2020).
25. Соснина Е.П. Перспективы корпусного подхода к исследованию грамматических аспектов иностранного языка. Вопросы теории языка и методики преподавания иностранных языков: сборник трудов международной научной конференции. Изд-во Таганрог.гос.пед.ин-та, 2007. С. 42–45.
26. Соціальна фармація в Україні: стан, проблеми та перспективи: матер. всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції за участю міжнародних спеціалістів, 3 квітня 2013 р. / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. Х.: Вид-во НФаУ, 2013. 350 с.
27. Стефанишина О. Що впарюють вам виробники ліків: про скандальний законопроект 2089. Українська правда. 2019. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/12/6/239219/> (дата звернення: 06.05.2020).
28. Термін «Інструкція щодо застосування (використання) медичного виробу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/11371> (дата звернення: 11.03.2020).
29. Термін «Метадані». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/15199> (дата звернення: 11.03.2020).
30. Унгурян Л. М. Наукове-практичне обґрунтування концепції фармацевтичної допомоги населенню на засадах логістичного обслуговування: дис. докт. фарм. наук: 15.00.01. Одеса, 2015. 316 с.

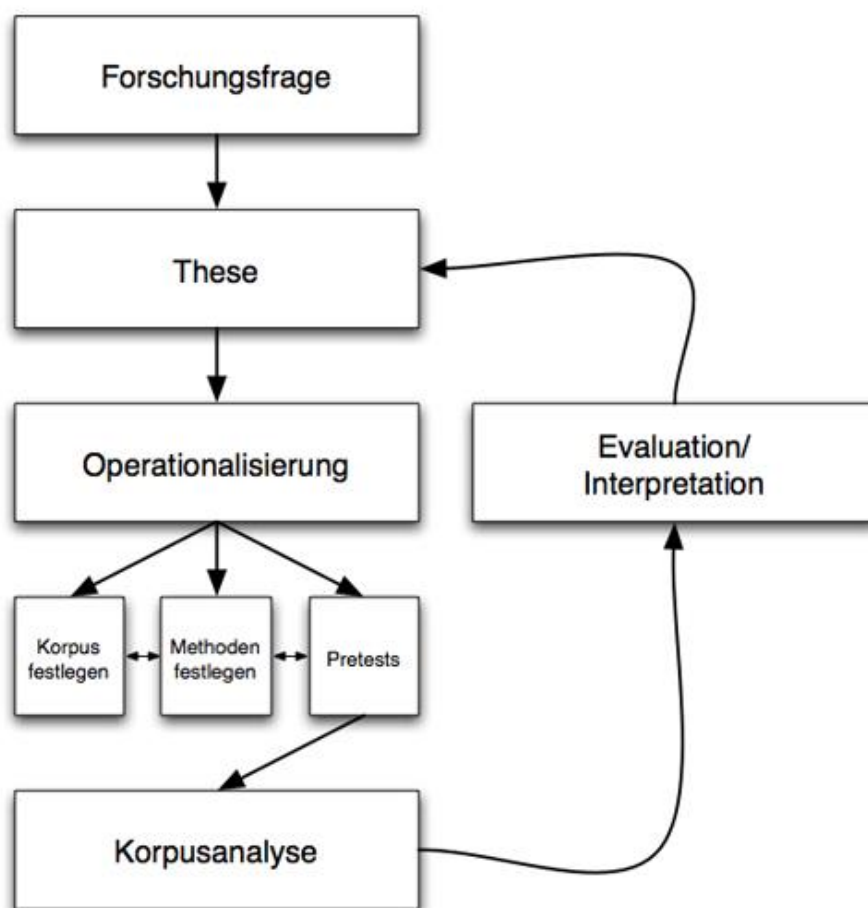
31. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ: Академія, 2004. Кн.1. 408 с.
32. Як відучити українців від Google-терапії. URL: <https://tyzhden.ua/Society/214112> (дата звернення: 15.03.2020).
33. AMG-Novelle. URL: <http://www.amgnovelle.bayern.de> (дата звернення: 20.03.2020).
34. Arzt oder Apotheker: Wer besser beraten kann. Medizin Aspekte. 2014. URL: https://medizin-aspekte.de/arzt-oder-apotheker-wer-besser-beraten-kann_55145-41365/ (дата звернення: 16.05.2020).
35. Baker. M, Saldanha G. Routledge Encyclopedia of Translation Studies. Routledge, 2009. 704 p.
36. Blasius H. Packungsbeilage – Fachinformation Rechtliche Grundlagen von Arzneimittelinformation und Kennzeichnung. Deutsche Apotheker Zeitung. 2014. URL: <https://www.deutsche-apotheker-zeitung.de/daz-az/2014/daz-42-2014/packungsbeilage-fachinformation> (дата звернення: 3.05.2020).
37. Corpus Linguistics: Recent Developments in the Use of Computer Corpora in English Language Research / [ed. by J. Aarts and W. Meijs]. Amsterdam: Rodopi, 1984. 229 p.
38. Der Forschungsprozess: Von der Forschungsfrage zur Korpusanalyse. URL: https://www.bubenhofer.com/korpuslinguistik/kurs/index.php?id=anwendungen_forschungsprozess.html (дата звернення: 12.04.2020).
39. Deutsche Verbraucher legen großen Wert auf Gesundheit und Wohlbefinden. PwC. 2017. URL: <https://www.pwc.de/de/handel-und-konsumguter/deutsche-verbraucher-legen-grossen-wert-auf-gesundheit-und-wohlbefinden.html> (дата звернення: 17.05.2020).
40. DWDS-Corpus. URL: http://www.dwds.de/pages/pages_textba/dwds_textba.htm (дата звернення: 20.03.2020).
41. Gerdemann A. Peruche B. Schulz M. In der Apotheke gut beraten. Pharmazeutische Zeitung. 2001. URL: <https://www.pharmazeutische-zeitung.de/inhalt-30-2001/titel-30-2001/> (дата звернення: 19.05.2020).

42. Gesetz über den Verkehr mit Arzneimitteln (Arzneimittelgesetz - AMG) § 11 Packungsbeilage. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz URL: https://www.gesetze-im-internet.de/amg_1976/_11.html (дата звернення: 6.05.2020).
43. Gieseke S. Lesbarkeit auf dem Prüfstand. Deutsches Ärzteblatt. 2007. URL: <https://www.aerzteblatt.de/pdf.asp?id=56102> (дата звернення: 21.05.2020).
44. Kupietz M. The Mannheim German Reference Corpus (DeReKo) as a basis for empirical linguistic research. Working Papers in Corpus-based Linguistics and Language Education. No. 3. Tokyo: Tokyo University of Foreign Studies, 2009. P.53–59.
45. Leech G. Corpora and theories of linguistic performance. In Directions in corpus linguistics: proceedings of Nobel Symposium 82 / ed. Svartvik J. Berlin: Mouton de Gruyter, 1992. 105–122 p.
46. LIMAS-Korpus. URL: <http://www.korpora.org/Limas/IDS-Korpora> (дата звернення: 20.03.2020).
47. McEnery T. Corpus Linguistics. T. McEnery, A. Wilson. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2001. 235 p.
48. Meyer Ch. English corpus linguistics. An introduction / Charles F. Meyer. Cambridge: Cambridge University Press. 2002. 188 p.
49. Nord C. Bedeutung – Sinn – Funktion: Was wird eigentlich übersetzt? Translation and meaning. 2013. №10. S. 17–25.
50. O’Keeffe A., McCarthy M., Carter R. From Corpus to Classroom: language use and language teaching. A. O’Keeffe, M. McCarthy. Cambridge University Press. 2007. 315 p.
51. Packungsbeilage. 2020. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Packungsbeilage#WIdO-Studie_2005 (дата звернення: 14.04.2020).
52. Packungsbeilage. DocCheck Flexikon. Das Medizinlexikon zum Medmachen URL: <https://flexikon.doccheck.com/de/Packungsbeilage> (дата звернення: 03.05.2020).

53. Packungsbeilagen lesen lernen. Vfa. Die forschenden Pharma-Unternehmen. 2019. URL: <https://www.vfa.de/de/patienten/arzneimittelsicherheit/packungsbeilagen-lesen-lernen.html> (дата звернення: 10.05.2020).
54. Prognose. Lungenärzte im Netz URL: <https://www.lungenaerzte-im-netz.de/krankheiten/lungenentzuendung/prognose/> (дата звернення: 10.05.2020).
55. Projekt Deutscher Wortschatz. URL: <http://wortschatz.uni-leipzig.de/> (дата звернення).
56. Prüfung der Verständlichkeit und Lesbarkeit von Arzneimittelinformationen anhand aktuell am Markt befindlicher Packungsbeilagen. Communication Lab Institut für Verständlichkeit und LangCor Service URL: <https://www.langcor.de/PDF/Packungsbeilagen-Studie-OTC-2010.pdf> (дата звернення: 21.05.2020).
57. Reiners L. Stilfibel. 25. Aufl. München : DTV, 1992. 265 S.
58. Stubbs M. Words and Phrases. Corpus Studies of Lexical Semantics. Oxford. 2001. 267 p.
59. Tognini-Bonelli E. Corpus Linguistics at Work. Studies in Corpus Linguistics. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2001. 244 p.
60. What is an N-gram? Sketch engine. URL: <https://www.sketchengine.eu/user-guide/n-grams/> (дата звернення: 14.05.2020)
61. Wolters W. Faustregeln für gut lesbare Texte. Netzstoff URL: <https://netzstoff.de/faustregeln-fuer-gut-lesbare-texte/> (дата звернення: 20.05.2020).

ДОДАТОК А

«Схематичне представлення циклу корпусно-лінгвістичного дослідження за
Ноа Бубенгофером»

ДОДАТОК Б

«Список частовживаних слів у німецькомовних інструкціях»

The screenshot shows the AntConc 3.5.8 (Windows) 2019 interface. The main window displays a list of words and their frequencies, sorted by frequency. The interface includes a menu bar (File, Global Settings, Tool Preferences, Help), a toolbar, and a status bar at the bottom.

Corpus Files:

- Berberis-Homacord D
- converted_Angin-Heel
- converted_AveloxFT.txt
- converted_Beipackzett
- converted_Beipackzett
- converted_Beipackzett
- converted_gastricume
- converted_Gastritol_R
- converted_Gebrauchsi
- converted_mulimen_s
- converted_traumeel_s
- converted_uromitexan
- DolobeneratiopharmG
- gebrauchsinformation
- gi_cefavora_wm_tro_d
- Homviotensin.txt
- Isoket DE.txt
- Klimadynon DE.txt
- Mezym DE.txt
- mutafior.txt
- nebido DE.txt
- Pangrol DE.txt
- proviron.txt
- Triampur DE.txt
- Trombocid DE.txt
- Xarelto15mgFilmtablet

Word Tokens: 38070 **Search Hits:** 0

Rank	Freq	Word
1	1143	sie
2	893	der
3	829	und
4	810	die
5	617	von
6	597	oder
7	494	bei
8	443	mit
9	440	wenn
10	438	nicht
11	403	ist
12	396	in
13	343	arzt
14	315	sind
15	307	arzneimittel
16	300	werden
17	294	zu

Search Term: ☐ Words ☐ Case ☐ Regex **Hit Location:**

Lemma List: ☐ Loaded **Word List:** ☐ Loaded

Sort by: ☐ Invert Order

Total No.: 26 **Files Processed:**

ДОДАТОК В

«Список частовживаних слів в україномовних інструкціях»

AntConc 3.5.8 (Windows) 2019

File Global Settings Tool Preferences Help

Concordance Concordance Plot File View Clusters/N-Grams Collocates Word List Keyword List

Word Types: 7713 Word Tokens: 37221 Search Hits: 0

Rank	Freq	Word	Lemma Word Form(s)
1	894	у	
2	721	з	
3	674	та	
4	470	на	
5	410	або	
6	395	до	
7	373	застосування	
8	356	не	
9	353	при	
10	317	і	
11	279	для	
12	273	що	
13	265	в	
14	255	препарату	
15	238	мг	
16	196	слід	
17	185	реакції	

Corpus Files

- авелокс укр.txt
- Ангін-Хеель.txt
- берберіс-гомакорд у
- гастрикумель укр.txt
- гастритол укр.txt
- долобене укр.txt
- есенціалє укр.txt
- ізокет укр.txt
- імупрет укр.txt
- канефрон укр.txt
- клімадинон укр.txt
- ксарелто укр.txt
- мезим укр.txt
- мулімен укр.txt
- мутафлор укр.txt
- небідо укр.txt
- пангрлор укр.txt
- провірлор укр.txt
- сінупрет укр.txt
- тонзіпрет укр.txt
- траумель С укр.txt
- триампур.txt
- тромбоцид укр.txt
- уромітексан укр.txt
- хоміотексин укр.txt
- цефавора.txt

Total No. 26

Files Processed

Search Term ☐ Words ☐ Case ☐ Regex

Hit Location Search Only 0

Lemma List ☐ Loaded

Word List ☐ Loaded

Start Stop Sort

Sort by ☐ Invert Order

Sort by Freq

Clone Results

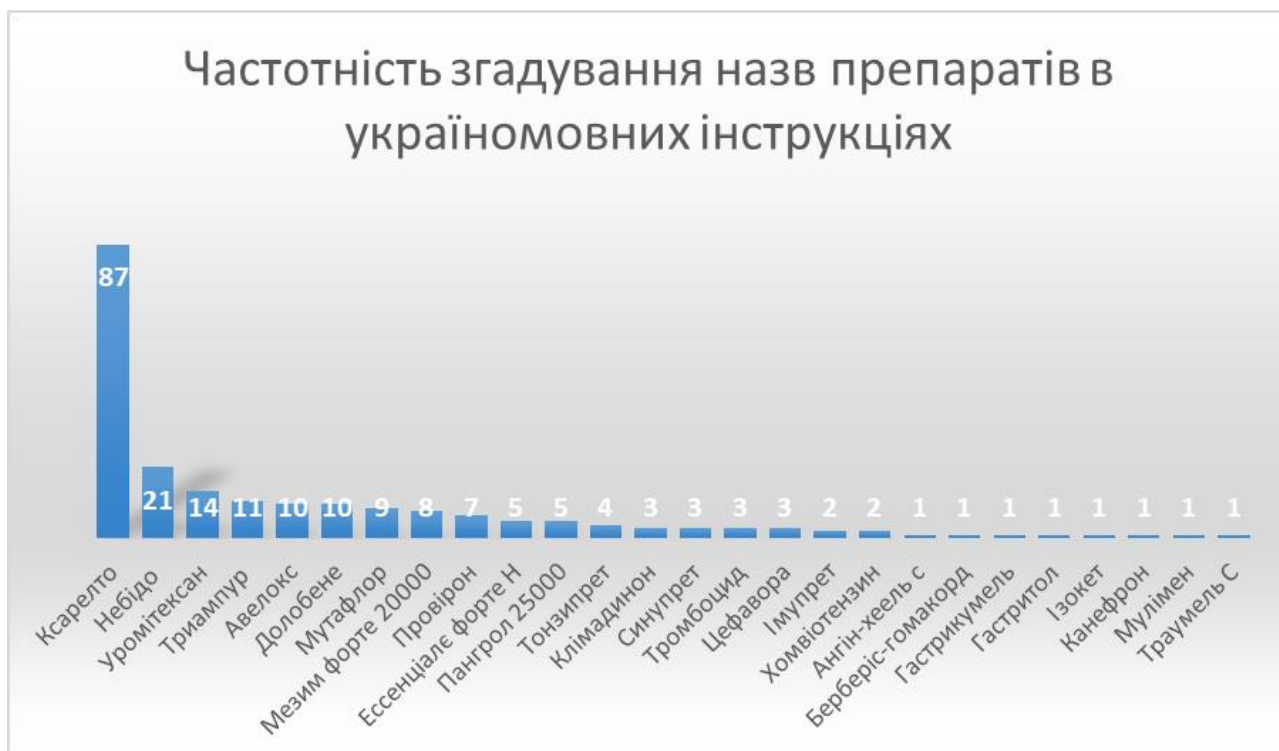
ДОДАТОК Д

«Діаграма частотності згадування назв препаратів у німецькомовних інструкціях»

ДОДАТОК Е

«Діаграма частотності згадування назв препаратів в українськомовних інструкціях»

ДОДАТОК Ж

«Порівняння довжини речень у німецькомовних та україномовних інструкціях»

Google Sheets interface showing a spreadsheet titled "sentence_length_comparison". The spreadsheet compares the sentence lengths of Ukrainian and German drug instructions.

	A	B	C	D	E	F
1	провірон укр.txt	14.645833333333334		Homviotensin.txt	14575	
2	клімадинон укр.txt	13.148936170212766		converted_uromitexan_tabletten_fs (1).txt	18.992753623188406	
3	хомвіотензин укр.txt	16.054545454545455		converted_traumeel_s_tabl_k_014558_bpz	11.25	
4	імупрет укр.txt	16.023809523809526		nebido DE.txt	16.074468085106382	
5	ізокет укр.txt	14.664516129032258		converted_Gastritol_R_Liquid_Gl (1).txt	15.96923076923077	
6	гастрикумель укр.txt	15.8		Pangrol DE.txt	15.118279569892474	
7	тонзипрет укр.txt	15.390243902439025		converted_beipackzettel_sinupret-extract_d	15.246913580246913	
8	уромітексан укр.txt	21.52755905511811		Trombocid DE.txt	13.214285714285714	
9	синупрет укр.txt	14.088888888888889		converted_AveloxFT.txt	20.23560209424084	
10	ксарелто укр.txt	22.115384615384617		Mezym DE.txt	15.869565217391305	
11	берберіс-гомакорд укр.txt	14.451612903225806		Isoket DE.txt	16.19298245614035	
12	небідо укр.txt	18.10958904109589		Triampur DE.txt	18.31304347826087	
13	тромбоцид укр.txt	12.8125		Berberis-Homacord DE.txt	11125	
14	пангрол укр.txt	14.494252873563218		converted_Beipackzettel_Imupret_Dragees	17.246376811594203	
15	долобене укр.txt	15.183673469387756		converted_gastricumeel_tabl_k_016816_bp	14.202702702702704	
16	канефрон укр.txt	13.357142857142858		converted_mulimen_s_mischung_k_043246	15.606060606060606	
17	мезим укр.txt	14.114754098360656		converted_Gebrauchsinformation-Tonsipret	13.73972602739726	
18	есенціалє укр.txt	15.428571428571429		converted_Angin-Heel_SD_Tabl_K_075583	11.85	
19	мутафлор укр.txt	14.126984126984127		Klimadynon DE.txt	15.527777777777779	
20	траумель С укр.txt	14.580645161290322		converted_Beipackzettel_CanephronN-Drag	17.041666666666668	

ДОДАТОК 3

«Найчастотніші N-грами (сполуки слів) у німецькомовних та україномовних інструкціях»

<div> <div>N-Grams</div> <div> <div>Файл</div> <div>Редагувати</div> <div>Вигляд</div> <div>Вставити</div> <div>Формат</div> <div>Дані</div> <div>Інструменти</div> <div>Доповнення</div> <div>Довідка</div> <div>Щойно змінено</div> </div> </div>									
<div> <div>100%</div> <div>грн. % .0 .00 123</div> <div>За умовча...</div> <div>10</div> <div> <div>B</div> <div>I</div> <div>S</div> <div>A</div> </div> <div> <div> <div> <div></div> <div></div> <div></div> </div> <div> <div></div> <div></div> <div></div> </div> </div> </div> </div>									
fx									
	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1		322	23	wenn sie		1	97	20	на добу
2	2	153	23	ihren arzt		2	95	14	з боку
3	3	143	23	arzt oder		3	91	25	з іншими
4	4	141	17	einnahme von		4	86	10	у пацієнтів
5	5	139	23	arzt oder apotheker		5	77	6	див розділ
6	6	139	23	oder apotheker		6	74	24	застосування препарату
7	7	117	21	sie die		7	66	15	під час
8	8	101	23	ihren arzt oder		8	63	18	при застосуванні
9	9	100	23	ihren arzt oder apotheker		9	59	25	годування груддю
10	10	92	21	ihrem arzt		10	59	15	побічні реакції
11	11	84	18	der einnahme		11	59	25	у період
12	12	83	21	z b		12	52	25	період вагітності
13	13	78	23	sie sich		13	51	25	лікарськими засобами
14	14	73	21	der anwendung		14	48	25	з іншими лікарськими
15	15	73	23	dieses arzneimittel		15	48	25	з іншими лікарськими засобами
16	16	69	24	in der		16	48	25	у період вагітності
17	17	69	2	n dragees		17	48	25	іншими лікарськими
18	18	67	20	nehmen sie		18	48	25	іншими лікарськими засобами
19	19	67	23	vor der		19	44	25	вагітності або
20	20	66	22	fragen sie		20	44	25	період вагітності або
21	21	65	16	wie ist		21	43	25	або годування
22	22	64	23	in dieser		22	43	25	або годування груддю
23	23	63	18	anwendung von		23	43	25	вагітності або годування
24	24	63	22	sie ihren		24	43	25	вагітності або годування груддю